

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av räddningslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att räddningslagen ändras så att det lokala räddningsväsendet inte längre ska ha skyldighet att sörja för ordnandet av sotningstjänster inom sitt område. Detta innebär att det distriktssotningssystem och den prisreglering i fråga om sotningstjänster som begränsar idkandet av näring upphör. Även möjligheten för det lokala räddningsväsendet att producera sotningstjänsterna som eget arbete slopas. Det föreslås att man i hela landet övergår till ett fritt utbud av sotningstjänster, när det för närvarande genomförs endast i en del av landet.

Till övriga delar bevaras bestämmelserna likadana som i den nuvarande lagstiftningen, men för att förtydliga regleringen ska de närmare bestämmelserna föras över från inrikesministeriets förordning till räddningslagen. Bestämmelserna föreslås även bli förenklade.

Det gällande kravet på yrkesexamen för sotare kvarstår, men avsikten är att det inte heller i fortsättningen ska föreskrivas några andra villkor för sotarföretag och deras verksamhet. Enligt förslaget ska produktionen av sotningstjänster vara företagsverksamhet enligt principen om fri konkurrens, där byggnadens ägare eller innehavare skaffar de behövliga sotningstjänsterna hos den sotare som han eller hon väljer.

Skyldigheten för byggnadens ägare och innehavare att se till att sotningen utförs hålls kvar, men den ska förtydligas i synnerhet när det gäller underhåll av eldstäder och rökkanaler. Avsikten är att bestämmelserna om vad som ska ingå i sotningsarbetet samt intervallerna mellan sotningarna ska kvarstå som för närvarande.

Räddningsverkens uppgifter att råda och handleda fastigheter samt att övervaka brandsäkerheten kvarstår oförändrade.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2019.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 NULÄGE	3
1.1 Lagstiftning och praxis.....	3
1.2 Lagstiftning i vissa länder	9
1.3 Bedömning av nuläget	12
2 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	15
2.1 Målsättning och de viktigaste förslagen.....	15
2.2 Alternativ	16
2.3 Uppföljning	18
3 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	19
3.1 Ekonomiska konsekvenser.....	19
3.1.1 Konsekvenser för hushållen	19
3.1.2 Konsekvenser för företagen.....	21
3.1.3 Konsekvenser för de offentliga finanserna.....	23
3.2 Konsekvenser för myndigheterna	23
3.3 Konsekvenser för miljön.....	24
3.4 Övriga samhälleliga konsekvenser.....	25
3.4.1 Konsekvenser för regionutvecklingen.....	25
3.4.2 Konsekvenser för brandsäkerheten	25
4 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	27
4.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial	27
4.2 Remissyttranden och hur de har beaktats.....	27
5 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	30
DETALJMOTIVERING	31
1 LAGFÖRSLAG	31
2 IKRAFTTRÄDANDE	34
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	35
3.1 Inledning	35
3.2 Näringsfriheten	36
3.3 Avtalsförhållandenas varaktighet.....	36
LAGFÖRSLAG	38
Lag om ändring av räddningslagen	38
BILAGA	42
PARALLELLTEXT	42
Lag om ändring av räddningslagen	42

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge

1.1 Lagstiftning och praxis

Ordnande av sotningstjänster

Enligt 27 § i räddningslagen (379/2011) ansvarar det lokala räddningsväsendet för att sotningstjänster ordnas på behörigt sätt och enligt 59 § beslutar det lokala räddningsväsendet hur sotningstjänsterna ska ordnas i dess område. I räddningslagen finns tre alternativ för att ordna sotningstjänster: det lokala räddningsväsendet kan producera sotningstjänsterna som räddningsverkets eget arbete, skaffa sotningstjänsterna av en annan tjänsteproducent (distrikts-sotning) eller tillåta att ägaren eller innehavaren av en byggnad ingår avtal om sotning med en tjänsteproducent. De olika alternativen kan inte användas parallellt, dvs. i en viss region kan det inte samtidigt finnas olika sätt att ordna sotningstjänsterna, men det går dock att ordna dem på olika sätt i olika delar av ett räddningsområde.

Bestämmelserna om ordnande av sotningstjänster har till sina väsentliga delar haft samma innehåll sedan 1999. År 1999 föreskrevs det om de nuvarande tre alternativen för ordnande av sotning, av vilka ett helt nytt alternativ var det avtalsbaserade sotningssystemet, dvs. ett sotningssystem som grundar sig på ett fritt utbud av sotningstjänster. Fram till 2004 hade kommunerna ansvaret för att ordna sotningstjänster, men i och med regionaliseringen av räddningsväsendet överfördes ansvaret till räddningsområdena.

Distriktssotningssystemet tillämpas i största delen av landet. Distriktssotningssystemet utgår från att det lokala räddningsväsendet konkurransutsätter och väljer regionens sotningsföretag samt beslutar om avgiften för sotning. Sotning som räddningsverkets eget arbete ordnas inte längre i någon region.

Nio räddningsområden har avstått från distriktssotningssystemet helt och hållet eller i en del av regionen, nämligen i

- Päijänne-Tavastland i Asikkala 2000,
- Södra Karelen i Villmanstrand, Imatra, Savitaipale och Ruokolahti 2002, och i de resterande kommunerna från och med den 1 januari 2018,
- Östra Nyland i Borgå 2009, i Lovisa och Pukkila 2010 och i de resterande kommunerna 2011,
- Mellersta Nyland i Hyvinge 2012, i Borgnäs 2013 och i de resterande kommunerna 2015,
- Egentliga Tavastland i Tammela södra sotningsdistrikt 2016,
- Västra Nyland i Sjundeå i december 2016 och i hela regionen den 1 januari 2018,
- Helsingfors den 1 januari 2018,
- regionen Uleåborg-Nordöstra Österbotten den 1 januari 2018,
- Mellersta Österbotten och Jakobstadsregionen i Kronoby den 1 april 2018 och i hela regionen fr.o.m. den 1 juli 2018.

Distriktssotningsavtal

Det finns inga bestämmelser i räddningslagen om innehållet i och utarbetandet av ett sotningsavtal mellan det lokala räddningsväsendet och distriktssotaren. Det väsentligaste innehållet i ett distriktssotningsavtal är skyldigheten och samtidigt ensamrätten till att tillhandahålla sotningstjänster som avses i räddningslagen i en geografisk region, dvs. ett sotningsdistrikt, som bestäms i avtalet. I avtalet har även andra villkor kunnat ställas, t.ex. krav på att vikarier ska ordnas. En del av räddningsverken har som en del av sotningsavtalet även avtalat med distriktssotarna om andra uppgifter, t.ex. soteldsjour.

Enligt uppgifter från räddningsverken fanns det i början av 2018 sammanlagt 425 sotningsdistrikt (i 16 räddningsområden). Indelningen i sotningsdistrikt har i stor utsträckning grundat sig på gamla kommungränser, och sotningsdistrikt har så gott som aldrig sammanslagits under den tid de lokala räddningsområdena existerat. I exempelvis Egentliga Finland finns det 62 sotningsdistrikt och i Kajanaland sju.

Mer än hälften av sotningsdistrikten är rätt små, och cirka 60 procent av dem är sådana som sköts av en enda sotare eller sådana som är ännu mindre (under 1 700 fastigheter). I en tredjedel av sotningsdistrikten finns det under 1 200 fastigheter som ska sotas varje år, medan det i vissa distrikt finns t.o.m. under 500 fastigheter som ska sotas en gång om året. Enligt sotarna hinner en sotare sota ca 1 500 fastigheter per år, om förflyttningen mellan fastigheterna löper systematiskt.

Under de senaste åren har det blivit allt vanligare att distriktssotaren skaffar en del av de sotningstjänster som ingår i sotningsavtalet som underentreprenad av en tredje part. En del av räddningsverken kräver att distriktssotaren underrättar verken om underentreprenaden innan avtalet om underentreprenad undertecknas, men det är inte alltid som man kommit överens om detta i sotningsavtalet. Ansvar för genomförandet av distriktssotningstjänsterna kvarstår hos distriktssotaren trots underentreprenaden. I gällande författningar har användningen av underentreprenörer inte beaktats vid distriktssotning.

Konkurrensutsättning är utgångspunkten då en ny distriktssotare väljs eller då man vill förlänga ett tidsbundet sotningsavtal efter den utsatta tiden. Man har dock inte gått till väga på detta sätt i alla räddningsområden. I regel har distriktssotningsavtalen utarbetats så att de är i kraft tills vidare och många av dem har kommunerna ingått redan före de lokala räddningsväsendena. Enligt uppgifter som samlades in av räddningsverken våren 2016 hade 86 procent av distriktssotningsavtalen utarbetats så att de är i kraft tills vidare.

Den tidigare upphandlingslagen (348/2007) förbjöd inte direkt att tills vidare gällande sotningsavtal ingicks, men lagen lät förstå att koncessioner i enlighet med god förvaltnings sed skulle ingås som tidsbundna och konkurrensutsättas regelbundet. Biträdande justitiekanslern har i sitt avgörande OKV/1145/1/2011 som sin uppfattning konstaterat att upphandlingslagen, som gäller offentlig upphandling, i princip ska tillämpas vid upphandling av distriktssotningstjänster. Även marknadsdomstolen har i sitt avgörande MAO 494/2009 konstaterat att upphandling av distriktssotare anses vara koncession och att upphandlingslagen ska tillämpas på upphandling när tröskelvärdet överskrids. Enligt den upphandlingslag (1397/2016) som trädde i kraft vid ingången av 2017 ska kontraktperioden för en koncession vara tidsbegränsad.

Sotningsföretag och soters behörighet

Det finns ca 400 företagare i sotningsbranschen i Finland, och av dessa var 324 verksamma som distriktssotningsföretag 2016 enligt uppgifter från räddningsverken. I regioner med fritt utbud av sotningstjänster fanns det sammanlagt ca 60 tjänsteleverantörer, av vilka en del även

var verksamma som distriktssotare i angränsande regioner. Vid ingången av 2018 avstod fyra räddningsområden från distriktssotningssystemet, men det finns inte ännu någon information om hur detta har inverkat på antalet sotningsföretag i dessa regioner. Enligt uppgifter från Sotningsbranschens Centralförbund sysselsätter branschen sammanlagt ca 700 sotare. De flesta aktörerna i sotningsbranschen är mikroföretag, och ungefär tre av fyra är företag med en enda sotare.

Sotningsföretagen har geografiskt etablerat sig på olika håll i landet. Sotningsföretagandet är inte centraliserat, men en del av företagen är verksamma inom en region som omfattar flera räddningsverk. År 2016 skötte 75 procent av distriktssotningsföretagen endast ett enda sotningsdistrikt, 13 procent skötte två sotningsdistrikt och 10 procent skötte mellan tre och fem sotningsdistrikt. Fem av sotningsföretagen skötte mellan sex och nio sotningsdistrikt.

Enligt 63 § 1 mom. i räddningslagen krävs av dem som utövar sotaryrket, deras anställda som självständigt utför sotning och sotare i räddningsverkets tjänst yrkesexamen för sotare. Av distriktssotare har yrkesexamen krävts sedan 1986 enligt förordningen om brand- och räddningsväsendet (569/1986). Genom lagen om räddningsväsendet (873/2000) fastställdes ett krav på yrkesexamen för alla sotare från den 1 november 2003. Med stöd av övergångsbestämmelsen i lagen förutsattes yrkesexamen dock inte av en person som före den 1 november 2000 hade varit anställd som sotare hos en kommun eller ett sotningsföretag i minst fem år. Motsvarande övergångsbestämmelse finns i den nuvarande räddningslagen (112 § 3 mom. 25 punkten). Med stöd av denna övergångsbestämmelse uppskattas det att endast några enstaka personer är verksamma som sotare utan att ha yrkesexamen för sotare.

Eftersom de studier som förbereder för yrkesexamen för sotare i huvudsak sker som läroavtalsutbildning, föreskrevs det 2011 om undantag för dem som studerar för yrkesexamen att kunna utföra sotningsarbete självständigt under utbildningstiden. Enligt 63 § 2 mom. i räddningslagen är kravet att den berörda personen har avlagt de delar av yrkesexamen för sotare som gäller sotning av eldstäder och rökkanaler och kontroll av fastigheters säkerhet. Den som producerar sotningstjänster ska dessutom i tillräcklig grad handleda och övervaka sotningsarbetet.

Utöver kravet på yrkesexamen föreskrivs i räddningslagen inte om andra krav som gäller sotares behörighet. Det föreskrivs inte heller om konstaterandet av behörigheten. Det har inte funnits behov för detta, eftersom det har ansetts att yrkesexamen säkerställer den kompetens som behövs. I praktiken har konstaterandet av behörigheten skett i samband med konkurrensutsättningen av distriktssotning. I regioner med fritt utbud av sotningstjänster har räddningsmyndigheten inte övervakat behörigheten hos dem som tillhandahåller sotningstjänster.

Utbildning för sotare

Det finns två examina för sotare: yrkesexamen för sotare och specialyrkesexamen för sotarmästare. Utbildningsstyrelsen har fastställt grunderna för båda examina. Yrkesexamen för sotare består av fyra obligatoriska delar: sotning av eldstäder och rökkanaler, rengöring av ventilationssystem, kontroll av fastigheters säkerhet samt kundbetjäning och skötsel av sotningsföretag.

Utbildning som resulterar i yrkesexamen för sotare kan ordnas av yrkesläroanstalter och yrkesutbildningscenter för vuxna. Yrkesläroanstalterna ordnar för närvarande inte skollik undervisning för sotare. Teoretisk utbildning som förbereder för yrkesexamen ordnas av Sotningsbranschens Centralförbund och det praktiska kunnandet skaffar sotarna i regel i form av läroavtalsutbildning.

Riksexamenskommissionen för husteknik och VVS-installation, som tillsätts av Utbildningsstyrelsen, svarar för ordnandet av examina. Examenskommissionen har ingått ett tidsbundet avtal om det praktiska ordnandet av examen med Tampereen seudun ammattiopisto Tredu. Utbildningsstyrelsen bestämmer vad den fristående examen ska innefatta och examenstillfället är öppet för alla.

Det antal personer som har avlagt sotarexamen har varierat mycket. Enligt uppgifter från utbildningsförvaltningens statistiktjänst har examen årligen avlagts av 22–49 personer. Åren 2012–2016 avlades sotarexamen av sammanlagt 185 personer. Sammanlagt åtta personer avlade specialyrkesexamen för sotarmästare.

De som nu utbildar sig med hjälp av läroavtal är i regel äldre än dem som normalt studerar inom den grundläggande yrkesutbildningen. De flesta som studerar till sotare är sådana som ämnar byta yrke och som redan har någon form av grundutbildning. I allmänhet tar det ca två år att studera för yrkesexamen för sotare i form av läroavtalsutbildning.

Utbildningssystemet kommer att förnyas vid ingången av 2019. Vid reformen sammanslås yrkesexamen för sotare och specialyrkesexamen för sotarmästare med examina inom husteknik som ett kompetensområde. I undervisnings- och kulturministeriets förordning om examensstrukturen inom yrkesutbildningen (680/2017) föreskrivs att yrkesexamen för sotare omfattar 150 kompetenspoäng och specialyrkesexamen för sotarmästare omfattar 180 kompetenspoäng. Beslut har inte ännu fattats om hur examina ska utformas eller om de nya examensbenämningarna. Enligt ett förslag som utbildningsstyrelsen har berett ska examensbenämningarna vara sotare (YE) och sotare (SYE). I fråga om yrkesexamen för sotare ska de obligatoriska delarna av examen utgöra 100 kompetenspoäng och de valfria delarna 50 kompetenspoäng, och i fråga om specialyrkesexamen för sotare 80 resp. 100 kompetenspoäng. De nya examina avses träda i kraft den 1 januari 2019.

Sotningens omfattning och intervaller

Enligt 13 § i räddningslagen ska ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att eldstäder och rökkanaler har sotats på det sätt som anges i räddningslagen.

Utöver skyldigheten att sota är en fastighetsägare enligt 13 § i räddningslagen skyldig att se till att stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak hålls i sådant skick att sotningsarbetet kan utföras på ett säkert sätt. Bestämmelsen togs in i räddningslagen 2011 och den avser att trygga sotarnas arbetarskydd.

I 60 § i räddningslagen föreskrivs om sotningen. Vid sotning rengörs eldstäderna och rökkanalerna och tillhörande delar samt kontrolleras eldstädernas och rökkanalernas skick. I inrikesministeriets förordning om sotning (539/2005) (sotningsförordningen) föreskrivs närmare om vad som ingår i sotningsarbetet.

Sotningsarbetets kvalitet och arbetsmetoderna har i distriktssotningsavtalen knutits till Sotningsbranschens Centralförbunds anvisningar för sotningsarbete. Enligt anvisningarna ska sotningsarbetet motsvara kundens behov och uppfylla minimikraven vad gäller t.ex. okulär kontroll av eldstadens och rökkanalens skick.

I enlighet med 60 § i räddningslagen ska sotaren utfärda ett intyg till kunden över utförd sotning. I sotningsförordningen finns bestämmelser om vilka uppgifter som ska antecknas i intyget.

Räddningslagens 61 § förpliktar sotaren att underrätta inte bara den som företräder fastigheten utan även räddningsverket om sådana fel eller brister som sotaren konstaterat i samband med sotningsarbetet och som medför brandrisk. Underrättelseskyldigheten innefattar även brister i stegar och säkerhetsutrustning på tak som äventyrar ett tryggt utförande av sotningsarbetet. I flera räddningsområden underrättar distriktssotarna räddningsverket även om att de inte har kunnat sota en fastighet. Dessa s.k. meddelanden om förhinder är inte sådana felanmälningar som avses i 61 § i räddningslagen, utan de grundar sig på gammal praxis som skapades redan under kommundagen.

Syftet med sotarnas felanmälningar har varit att hjälpa räddningsverken att rikta in övervakningen av fastigheterna utifrån en riskbedömning. Den allmänna praxisen är att räddningsmyndigheten skickar fastigheten en begäran om utredning utifrån sotarens felanmälan. Sotarnas aktivitet när det gäller att göra felanmälningar till räddningsverket varierar och är i stor utsträckning beroende av den enskilda sotaren.

Enligt uppgifter från räddningsverken gjorde sotarna 2016 sammanlagt ca 1 300 anmälningar. Av anmälningarna gällde 36 procent brandrisk, 35 procent brister i fråga om stegar och 29 procent annat. Cirka 70 procent av sotarnas anmälningar ledde till åtgärder av räddningsmyndigheten.

Bestämmelser om intervallerna mellan sotningar finns i sotningsförordningen. Intervallerna är bundna till det bränsle som används och på vilket sätt byggnaden används. Huvudregeln är att fastigheter ska sotas varje år. Intervallerna mellan sotning i fritidsbostäder och bastubyggnader som används privat är tre år. Därtill ska eldstäder och rökkanaler som har stått oanvända i tre år sotas innan de börjar användas.

Enligt Sotningsbranschens Centralförbunds bedömning finns det sammanlagt ca 3,5 miljoner eldstäder att sota. Enligt uppgifter från räddningsverken finns det ca 1,27 miljoner fastigheter att sota, av vilka 74 procent är bostadshus, 25 procent är fritidsbostäder och 1 procent är övriga fastigheter. Av dessa fastigheter finns ca 75 procent, dvs. 947 000, i regioner där det i början av 2018 existerar ett distriktssotningssystem.

Med de nuvarande sotningsintervallerna bör sotning utföras i 1,05 miljoner fastigheter varje år. Utifrån uppgifter från räddningsverken bedöms det att sotning utfördes i ca 740 000 fastigheter 2016, vilket innebär att i genomsnitt ca 70 procent av eldstäderna sotades.

I fråga om enskilda objekt kan räddningsverket på basis av 59 § 4 mom. i räddningslagen tillåta att någon annan än en distriktssotare utför sotningen. Räddningsverken har i allmänhet tillåtit s.k. egensotning när det har varit fråga om sotning av sotarens egen byggnad. I industriobjekt som kräver specialutrustning och specialkompetens har egensotning i allmänhet också tillåtits. Egensotning har dessutom kunnat tillåtas i exempelvis vildmarksstugor p.g.a. långa avstånd.

Avgiften för sotning

När ett räddningsområde ordnar sotningstjänster antingen som räddningsområdets eget arbete eller så att tjänsterna utförs av en tjänsteproducent som räddningsområdet valt, dvs. som distriktssotning, bestämmer räddningsområdet den sotningsavgift som tas ut i enlighet med 59 § i räddningslagen. Sotningsavgifterna består av ett antal enheter som bestämts för de olika åtgärderna och av ett fast enhetspris. När det gäller taxabeslut har det beslutats om ett skattefritt enhetspris och det minimiantal enheter som ska debiteras. I fråga om enhetsantal hänvisas det i taxabesluten ofta till Sotningsbranschens Centralförbunds modell. Sotningsföretagen höjer

den summa som faktureras med den mervärdesskatteandel som gäller vid tidpunkten i fråga (för närvarande moms 24 procent).

I räddningsområdenas taxabeslut är minimiantalet enheter i regel 45 enheter, vari ingår rengöring och kontroll av minst en eldstad och en rökkanal. I början av 2018 är minimiantalet enheter 60 i tre räddningsområden (Södra Savolax, Södra Österbotten och Lappland) och 55 enheter i ett räddningsområde (Egentliga Tavastland). De skattefria enhetspriserna varierar mellan 0,73 och 0,80 euro, vilket innebär att skillnaderna mellan olika regioner är nominella. I två räddningsområden tillämpas två olika taxor på grund av långa avstånd (Kajanaland och Lappland). I princip har räddningsområdena justerat enhetspriset varje år.

När sotningstjänsterna ordnas på annat sätt än som räddningsverkets eget arbete eller genom distriktssotning kommer sotningsföretaget och beställaren överens om avgiften för sotning. I regioner med fritt utbud på sotningstjänster har priserna varit på samma nivå som priserna för distriktssotning, men variationer har förekommit.

Tillsyn

I räddningslagen föreskrivs inte om tillsyn över sotningsföretag och sotningstjänster. I distriktssotningsområdena har räddningsverken följt med fullgörandet av sotningsavtalen på ett allmänt plan i och med att distriktssotarna på begäran eller på basis av sotningsavtal har lämnat in ett sammandrag över utförda sotningar under året till räddningsverken. I 62 § i räddningslagen föreläggs sotningsföretag skyldighet att föra förteckning över de objekt som sotats och att på begäran avgiftsfritt lämna uppgifter om detta till räddningsverket. Sotningsförteckningens uppgifter ska sparas i tio år.

Räddningsverken har i allmänhet ordnat årligen återkommande möten med sotarna i sitt område. På mötena har aktuella frågor inom sotningsbranschen behandlats.

I distriktssotningssystemet har kommuninvånarna gett respons på sotningstjänsterna och sotarna till räddningsverket. I regioner som inte omfattas av distriktssotning har kunderna i allmänhet kontaktat konsumentrådgivningen.

Oberoende av sotningssystem har räddningsverket till uppgift att övervaka att den sotningsskyldighet som förelagts byggnaders ägare och innehavare iakttas. Bestämmelser om räddningsverkets tillsynsuppgifter finns i 12 kap. i räddningslagen. Vissa räddningsverk har kunnat använda sotarnas sotningsförteckningar som hjälp vid inriktandet av fastighetsövervakningen. I regel har räddningsverken övervakat att fastigheternas sotningsskyldighet fullföljs i samband med brandsyn i småhus och med hjälp av s.k. egenkontroll, där det till fastigheterna postas en säkerhetskontrollblankett med anvisningar som ska returneras. Övervakning har utförts även på basis av felanmälningar från sotarna. I 61 § i räddningslagen finns bestämmelser om undermålsbeskyddet.

Sotning på Åland

Enligt självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om räddningsväsendet. Bestämmelser om sotning finns i räddningslagen för landskapet Åland (106/2006) och i räddningsförordningen för landskapet Åland (111/2006).

Rikets och landskapet Ålands sotningsbestämmelser motsvarar i huvudsak varandra. En sotare ska ha yrkesexamen och föra en sotningsförteckning, och sotaren ska underrätta sotningsobjektet och kommunens räddningsmyndighet om sådana fel som han eller hon observerar och som orsakar fara. Fastighetsägare och fastighetsinnehavare har förelagts skyldighet att sota

eldstäder och rökkanaler, och den kommunala räddningsmyndigheten beslutar om ordnande av sotning i sitt område. I vedeldade bostadshus ska sotning utföras varje år, i övriga bostadshus och fritidsbostäder med minst fyra års intervall.

Fram till 2006 var ordnandet av sotning på kommunernas ansvar på Åland. I och med den nya räddningslagen överfördes sotningsskyldigheten på fastighetsägarna. Detta har resulterat i minskat antal sotningar, vilket har återspeglats i sotarnas arbetssituation och i verksamhetens lönsamhet. Många sotare har upphört med verksamheten och Åland har drabbats av sotarbrist, och invånarna har svårt att få sotartjänster. Som lösning på problemet har det föreslagits att sotningsutbildning ska ordnas på Åland i samband med yrkesläroanstalten. I Finland har det inte funnits svenskspråkig sotarutbildning att tillgå, och därför har sotarna på Åland skaffat sin yrkesexamen för sotare genom studier i Sverige.

På Åland beslutar landskapsstyrelsen om storleken på den avgift som ska tas ut för sotning, och det senaste beslutet är från 2015 (Ålands landskapsregering beslut om sotningsavgifter, ÅFS 13/2015). Enhetspriset för sotning är 0,73 euro per minut (+ moms). I stället för minimi-enhetspris används på Åland en grundavgift som är 21 enheter på landsbygden och i skärgården och 17 enheter i Mariehamn. I fritidsbostäder är tilläggsavgiften 20 enheter. Utöver enheterna för utfört arbete faktureras det även för sotarens resekostnader, och därför kan avgiften för sotning variera beroende på om sotaren har andra fastigheter att sota i närheten eller om han eller hon kommer till sitt uppdrag längre ifrån.

På Åland har det förts en diskussion om distriktssotningens monopolställning och att praxisen förhindrar konkurrens och kundens möjlighet att själv välja serviceproducent.

1.2 Lagstiftning i vissa länder

Allmänt

Sotningsväsendet har en lång tradition och i de flesta europeiska länder finns det för närvarande inte längre någon speciallagstiftning om ordnandet av sotningstjänster eller skyldigheten att sota fastigheter. I exempelvis Storbritannien finns det endast ett frivilligt personcertifieringssystem för dem som utför underhåll och kontroll av uppvärmningssystem. I många länder genomförs kampanjer för att påminna om vikten av underhåll och rengöring av eldstäder och rökkanaler särskilt på hösten när uppvärmningsperioden börjar, och huvudtemat för dessa kampanjer är i allmänhet att varna för faran för kolosförgiftning. Beroende på klimatförhållandena utförs det i Sverige, Norge och Estland sådan sotning som kan jämföras med den som utförs i Finland. I dessa länder har styrmedlen varit av samma typ som i Finland och syftet med bestämmelserna har ett tydligt samband med främjande av brandsäkerheten.

Sverige

I Sverige har sotningsväsendet alltid varit strängt reglerat och det har fortfarande en stark karaktär av myndighetsverksamhet. Den senaste stora lagstiftningsreformen som gällde sotning gjordes 2004, då lagen (2003:778) om skydd mot olyckor trädde i kraft. I samband med reformen indelades sotning i rengöring och brandskyddskontroll. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om rengöring (sotning) och brandskyddskontroll (MSBFS 2014:6) föreskriver om kontrollernas omfattning och intervaller samt om kraven på kompetens hos den som utför kontrollen. I föreskrifterna finns med avseende på sotning bestämmelser endast om vilka eldstäder som ska sotas. Det finns även rekommendationer om sotningsintervaller och om kraven på kompetens hos sotare. I föreskrifterna finns inga bestämmelser om ibruktagningsbesiktning av eldstäder.

I Sverige ansvarar kommunerna för att eldstäder och rökkanaler i byggnader sotas och kontrolleras regelbundet. Sotning och kontroll gäller eldstäder som är avsedda för uppvärmning av byggnader, t.ex. värmepannor, kaminer och spisar, samt ugnar och andra motsvarande eldstäder som är avsedda för matlagning. Byggnadens ägare och innehavare ansvarar för att sotningen och kontrollen kan utföras vid en angiven tidpunkt.

Kommunerna ingår avtal med sotningsföretag och bestämmer de avgifter som ska tas ut för sotning och kontroll. Kommunförbundet och sotningsbranschen har i fråga om avgifterna tillsammans utarbetat en rekommendation, som i allmänhet uppdateras varje år. Priset på sotning av en eldstad och en rökkanal i småhus är ca 50–70 euro och på kontroll ca 70–90 euro. I stället för fasta priser tillämpar vissa kommuner avgifter som grundar sig på tidsdebitering, där även priset under dags- och kvällstider kan finnas separat.

Vid sotning avlägsnas material som kan börja brinna från rökkanalen och eldstaden för att inte soteld ska uppstå. Intervallerna mellan sotningarna bestäms kommunvis och de grundar sig på det behov av sotning som fastställts utifrån typen av eldstad, bränslet, de lokala klimatförhållandena och kommunstrukturen. I regel sotas eldstäder och rökkanaler i bostadshus varje år, medan eldstäder som används sällan och eldstäder i fritidsbostäder sotas med tre års mellanrum. Intervallerna för sotning av värmepannor kan vara tätare och de kan rentav sotas mellan tre och fem gånger per år.

Med avvikelse från Finland håller s.k. egenotning av fastigheter på att bli allmännare i Sverige. Kommunen, dvs. i praktiken räddningsverket, beviljar koncession för egenotning. I vissa kommuner påminner koncessionsförfarandet främst om ett anmälningsförfarande, och koncession har oftast beviljats. I vissa andra kommuner är koncessionsförfarandet igen striktare, och koncession har nästan inte alls beviljats. Enligt uppskattningar har i genomsnitt 1 procent av fastigheterna fått koncession för egenotning. Enligt kommunerna snedvrider egenotning konkurrensen i förhållande till en företagare som har ingått sotningsavtal med kommunen.

Vid en kontroll bedöms eldstadens och rökkanalens skick med avseende på brandsäkerheten, och huvudsyftet med den är att upptäcka eventuella fel och brister. Vid kontrollen överlämnas till byggnadens ägare en handling med uppgifter om vilka åtgärder som har vidtagits vid kontrollen. Den som utför kontrollen utfärdar ett föreläggande att avhjälpa sådana allvarliga brister som äventyrar brandsäkerheten. De fastställda intervallerna mellan kontrollerna är för närvarande tre eller sex år beroende på typ av eldstad och dess användningssätt. Eldstäder och rökkanaler i bostadshus ska i allmänhet kontrolleras med tre års mellanrum och eldstäder som används mer sällan ska kontrolleras med sex års mellanrum. I princip beslutar den som utför kontrollen om kontrollintervallen separat för varje eldstad, utifrån den faktiska användningen av eldstaden. En eldstad som inte har kontrollerats regelbundet får inte användas. I Sverige finns ca 2,1 miljoner eldstäder som ska kontrolleras, och enligt beredskapsmyndigheten har ca 90 procent av eldstäderna kontrollerats.

Enligt beredskapsmyndigheten har 31 procent av bränderna i småhus, radhus och fritidsbostäder samband med användningen av en eldstad. Åren 2005–2010 omkom 10 personer i dessa eldsvådor, och 18 personer skadades allvarligt. Sotningen förhindrar särskilt soteld, och antalet fall av soteld har kraftigt gått ner i Sverige under de senaste åren. Enligt statistik över räddningsväsendets uppdrag var antalet soteldar i genomsnitt 1 141 per år 2005–2010, och i genomsnitt 764 per år 2011–2015. Den positiva trenden var en grund för att intervallerna mellan kontroller kunde förlängas genom en föreskrift som omarbetades 2014.

I Sverige har sotningen inte släppts fri för konkurrens, men diskussioner har dock förts redan sedan 1980-talet. Den senaste mer omfattande utredningen om en avreglering av sotningsbe-

stämmelserna är från 2001 (Reformerat sotningsväsende, SOU 2001:42), men genomförandet av förslagen föll dock på sotningsbranschens motstånd. Utöver konkurrensaspekten är de praktiska problemen med det nuvarande systemet likadana som i Finland med de s.k. vilda sotarna, som tillhandahåller sotningstjänster i regioner där kommunen har valt sotare.

Norge

I Norge ansvarar räddningsväsendet i kommunerna för att eldstäder och rökkanaler i byggnader sotas och kontrolleras. De flesta sotarna är anställda hos kommunerna, och endast i ett fåtal kommuner utförs sotningarna av ett privat företag. Förelägganden om att avhjälpa fel som observerats vid kontroller utfärdas av myndigheten.

Utgifterna för sotningen täcks med de avgifter som tas ut enligt kostnadsmotsvarighetsprincipen. Avgifterna varierar mycket från kommun till kommun, och även grunderna för avgifterna varierar. Många kommuner tar ut sotningsavgiften som en årsavgift i stället för att avgiften tas ut efter sotningsbesöket. Årsavgiften kan vara exempelvis ca 40 euro per bostad.

Sotningen och kontrollen gäller de eldstäder som är avsedda för uppvärmning av byggnaden. Det finns sammanlagt ca 1,7 miljoner eldstäder att sota. Regleringen blev mindre strikt genom beredskapsmyndighetens föreskrift om förebyggande av brand (Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap, Forskrift om brannforebygging. FOR-2015-12-17-1710), som trädde i kraft 2016. I föreskriften föreskrivs inte längre om intervallerna mellan sotningar och kontroller, utan kommunen ska se till att de görs vid behov. I princip bedöms intervallerna skilt för varje fastighet och utifrån en riskbedömning med beaktande av typen av eldstad och sättet att använda den samt byggnaden och dess omgivning. Enligt beredskapsmyndighetens gällande rekommendation ska sotning och kontroll göras med minst fyra års mellanrum. Sotning av fritidsbostäder görs i allmänhet mer sällan än detta. I föreskrifterna finns inga bestämmelser om ibruktagningsbesiktning av eldstäder.

Enligt föreskriften om förebyggande av bränder ska sotningen utföras med yrkesskicklighet och så att byggnadens ägare eller användare orsakas så lite olägenheter som möjligt av arbetet. Kravet på yrkesskicklighet refererar till sotningsbranschens synpunkter på god praxis. Som kompetenskrav för sotare har fastställts gesällexamen för sotare eller motsvarande färdigheter (Forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen, FOR-2002-06-26-729).

För att en kommun ska kunna sköta sotningen ska den som äger en byggnad underrätta kommunen om nya eldstäder och rökkanaler samt om betydande ändringar som gjorts i gamla eldstäder och kanaler. Den som äger byggnaden ansvarar för att eldstaden och rökkanalen fungerar. Ägaren måste även låta bli att använda en eldstad eller rökkanal som medför brandrisk. Efter en eldsvåda eller rökgasexplosion får eldstaden användas först efter det att den har kontrollerats. Ägaren till byggnaden ska dessutom se till att sotningen kan utföras vid den tidpunkt som sotaren har meddelat, och att arbetet kan utföras tryggt.

I Norge har det under de senaste åren förts en livlig diskussion om en modernisering av uppgifterna inom räddningsväsendet (t.ex. i Brannstudien, DSB, Desember 2013). I utredningar har även sotning och sotningens betydelse för byggnaders brandsäkerhet behandlats, särskilt i relation till andra brandrisker. Eftersom sotarna är anställda av kommunerna har det bl.a. diskuterats att kommunerna utifrån en riskbedömning skulle kunna rikta sotarnas arbetsinsats inte bara på sotning utan även på annat arbete för att förebygga olyckor. Ett alternativ där ansvaret för sotning kan överföras från kommunerna till byggnadernas ägare har också varit aktuellt.

Behovet av regelbunden sotning och kontroll motiveras särskilt med det stora antalet soteldar. Enligt statistik från räddningsväsendet har det varje år förekommit över 1 000 soteldar, och

2017 uppgick antalet till 1 139. Soteldarna har dock sällan spritt sig till konstruktionerna, och de har i allmänhet inte lett till personskador, och därför ansågs det möjligt att lindra bestämmelserna. I undersökningar som beredskapsmyndigheten har låtit utföra har man inte heller förmått påvisa ett direkt samband mellan sotning och risken för att en brand uppkommer. Av alla bränder i bostadshus uppkommer ca 4–5 procent i eldstaden eller rökkanalen, men allt som oftast är det dock fråga om fel användning av eldstaden eller ett tekniskt fel.

Estland

I Estland svarar ägaren till en byggnad för att eldstäderna och rökkanalerna sotas regelbundet. I lagen om brandsäkerhet (Tuleohutuse seadus, RT I 2010, 61) och inrikesministeriets förordning (Küttesüsteemi puhastamise nõuded, 2010, nr 41) finns bestämmelser om sotning.

Vid sotning rengörs eldstäderna och rökkanalerna och deras skick kontrolleras. När det gäller bestämmelserna om sotningsintervallerna är utgångspunkten att förhindra soteld. En eldstad som används ska sotas vid behov, men dock minst så ofta som det bestäms i bruksanvisningen för anläggningen. Om det inte finns någon bruksanvisning ska sotning utföras minst en gång om året. Med undantag för uppvärmningssystem är det tillåtet för ägaren att själv sota eldstäder och rökkanaler i egnahemshus och sommarstugor, eftersom det anses att ägaren svarar för byggnadens säkerhet i ett egnahemshus. Sådan kontroll och sotning som utförs av sotare krävs dock i egnahemshus med fem års intervall. Sotaren ska skriftligen anmäla de fel han eller hon har observerat till byggnadens ägare och räddningsverket inom tio dagar från sotningen.

Kompetenskravet för sotare är yrkesexamen. I Estland finns ett offentligt behörighetsregister, i vilket även sotarna registreras. Fastighetsägarna kan kontrollera en sotares behörighet t.ex. på en webbsida.

I Estland är prisnivån för sotning i genomsnitt något högre än i Finland, men priserna varierar dock mycket från ort till ort och mellan olika sotningsföretagare. Det finns även många olika slag av prissättningsmodeller. Den allmänna prissättningen består av en grundavgift som gäller för olika typer av eldstäder och åtgärder och som kompletteras med tidsdebitering, men även fasta paketpriser används.

1.3 Bedömning av nuläget

Behovet av att se över bestämmelserna om sotning har diskuterats redan länge. Dessa bestämmelser har i praktiken senast setts över 1999, då ansvaret för sotning av fastigheter överfördes från kommunen till fastighetsägaren. Samtidigt ökades kommunens alternativ i fråga om ordnandet av sotningstjänster. Syftet med de ändringar som gjordes då var att framhäva fastigheternas eget ansvar för sin brandsäkerhet och att förenkla de bestämmelser som gäller företagsverksamhet genom att möjliggöra ett sotningssystem som grundar sig på ett fritt utbud av tjänster. Målet med ändringarna har i praktiken inte genomförts så som det var tänkt, och under de senaste åren har många räddningsverk dock avstått från systemet med distrikts-sotning.

Konkurrens- och konsumentverket har i olika sammanhang fört fram konkurrensproblemen i sotningsbestämmelserna. Distriktsotningssystemet exkluderar kundens valfrihet och nya företagens etablering i branschen. Inte ens regelbunden konkurrensutsättning enligt upphandlingslagen eliminerar dessa problem helt och hållet.

Noggrannare statistiska uppgifter som beskriver nuläget finns i olika bakgrundspromemorior i statsrådets tjänst för projektinformation.

Ordnande av sotningstjänster

I största delen av landet tillämpas ett distriktssotningssystem där räddningsverket konkurrensutsätter och väljer lokala sotningsföretag och bestämmer avgifterna för sotning. I vissa delar av landet har man redan frångått distriktssotningssystemet. Räddningsverkens erfarenheter från bl.a. Östra Nyland och Södra Karelen har varit goda: det har funnits tillräckligt med sotningstjänster tillgängliga och till ett skäligt pris även utanför tätorterna. Även kundbelåtenheten har varit god.

I gällande lagstiftning finns inga närmare bestämmelser om innehållet i fråga om det lokala räddningsväsendets ansvar för ordnandet av tjänster, om konkurrensutsättningen av distriktssotning eller om sotningsavtal. I distriktssotningsområdena har villkoren för producerandet av sotningstjänster avtalats i sotningsavtal mellan räddningsverket och sotningsföretaget, men rutinerna har inte till alla delar varit tillräckliga och de har inte grundat sig på lagstiftning. I de regioner där man har övergått till fritt utbud på sotningstjänster har räddningsverket inte haft några fungerande metoder för att ställa villkor för sotningsföretagens verksamhet eller följa med hur tillgången på sotningstjänster tillgodoses. Räddningsverkets ansvar för att sotningstjänsterna ordnas på ett ändamålsenligt sätt har dock gällt även sotningstjänster som står utanför distriktssotningen. Om ordnandet av sotningstjänster ska bevaras oförändrat krävs det i praktiken ökad reglering.

I räddningslagen finns inga medel att i distriktssotningsområdena ingripa i utbudet på sotningstjänster utanför distriktssotningen. Den s.k. vilda sotningen har resulterat i många rättsfall, som har behandlats i domstol som konkurrens- och marknadsföringsbrott. I uppskattningsvis ungefär vartannat räddningsområde är sådana sotare verksamma som har avlagt yrkesexamen och som tillhandahåller sotningstjänster utanför distriktssotningssystemet. Dessa tjänsteleverantörer motiverar sin verksamhet med att distriktssotningen inte fungerar i just det området och att de svarar på efterfrågan på sotningstjänster.

Trots distriktssotningssystemet kan även andra än distriktssotare utföra sotning, men i detta fall är det fråga om s.k. extra sotning som inte ersätter den i räddningslagen föreskrivna periodiska sotningen. Detta har lett till förvirring även för att försäkringsbolagen endast kräver att sotningen har utförts av en person med yrkesexamen för sotare, och denna kan alltså även vara någon annan än en lokal distriktssotare.

Vid upphandlingen av distriktssotningstjänster är det enligt gällande bestämmelser inte möjligt att konkurrera med priset, eftersom det lokala räddningsväsendet beslutar om grunderna för prissättning av sotning. Vid upphandling enligt upphandlingslagen har kvalitativa kriterier använts i stället för priset, t.ex. arbetsredskap, erfarenhet av att arbeta som företagare i sotningsbranschen, distriktssotarerfarenhet, ordnande av jour och annat utbud av tjänster. Dessa kvalitativa kriterier har gynnat företag som redan är i branschen och således förhindrat nya företagare att etablera sig. Under de senaste åren har riktningen gått mot en ökande storlek på företagen och centralisering av verksamheten. För små företag som har förlorat upphandlingen av distriktssotning har detta ofta lett till att de är underleverantörer till större företag. Många sotningsföretagare har även försvunnit helt från sotningsbranschen.

Ett av problemen med distriktssotning är att sotningsdistrikten inte har avreglerats och öppnats upp för konkurrens i tillräcklig utsträckning. Sotningsdistrikt har avreglerats och förklarats lediga att sökas enbart genom pensioneringar i första hand, eftersom sotningsavtalen i regel har varit uppgjorda så att de är i kraft tills vidare. Inte heller innehållet i sotningsavtalen har justerats i vanlig ordning, vilket har gjort det möjligt för t.ex. sotningsföretag i aktiebolagsform att fortsätta sin verksamhet med ett mycket gammalt sotningsavtal, fastän den faktiska tjänsteproducenten har bytts ut.

Tillgången på sotningstjänster

Genom räddningsväsendets ansvar att ordna tjänsterna samt genom prisreglering har man försökt trygga tillgången på sotningstjänster till ett skäligt pris. Det har ansetts att distrikts-sotningssystemet tryggar tillgången på sotningstjänster till ett skäligt pris även i glesbygdsområden. Trots distrikts-sotningen har fastigheter i glesbygden, t.ex. i skärgården, haft svårigheter att få sotare.

Det har förekommit problem på vissa orter med tillgången på distrikts-sotningstjänster när sotningsavtalen inte har iakttagits och fastighetsägarna och fastighetsinnehavarna inte har fått sotning regelbundet i enlighet med bestämmelserna. Orsaken till detta har bl.a. kunnat vara att den enda sotaren i sotningsdistriktet har haft semester eller har varit sjukskriven. Ofta har orsaken även varit att ett distrikts-sotningsföretag utöver sotningstjänster även har producerat andra tjänster, t.ex. rengöring av ventilationen, och företagets resurser har inte längre räckt till för att företaget ska kunna sköta sotningsdistriktet fullt ut.

Utifrån avtalet har distrikts-sotaren ansvarat för producerandet av de sotningstjänster som behövs i sotningsdistriktet. Det har dock inte förutsatts av distrikts-sotaren att han eller hon ska tillhandahålla sotningstjänster vid en tidpunkt som kunden beställer och önskar. Distrikts-sotningen fungerar som effektivast ur sotningsföretagets synvinkel när sotningen i distriktet kan planeras och utföras systematiskt genom att sotaren går från hus till hus. Ett meddelande om sotning som lämnas i postlådan fungerar för närvarande inte längre i alla lägen när det gäller att informera om tidpunkten för sotning. Många fastigheter ändrar den föreslagna tidpunkten eller låter bli att reagera på meddelandet, vilket leder till att fastigheten inte blir sotad. Detta tillvägagångssätt har lett till att fastigheternas uppfattning om sotningsskyldigheten har fördunklats. Många föreställer sig fortfarande att sotningen är myndighetsverksamhet, fastän fastigheterna har förelagts skyldighet att se till att sotning utförs och att sotningsarbetet utförs av ett företag. I distrikts-sotningsområdena förstår inte kunderna heller alltid varför de måste anlita en viss sotare, fastän andra kunder får välja sin sotare fritt.

De nuvarande bestämmelserna om sotningstjänster har inte kunnat garantera en heltäckande sotning, eftersom ca 70 procent av alla fastigheter som ska sotas faktiskt blir sotade varje år. I regioner som inte omfattas av distrikts-sotning utförs sotning i ännu mindre utsträckning enligt Sotningsbranschens Centralförbund. Man kan förmoda att orsaken är att en del av fastigheterna har antagit att de själva fritt får bestämma även sotningsintervallen när ordnandet av sotningstjänster avreglerades. Enligt räddningsverken har tillgången på sotningstjänster dock i huvudsak varit tillräcklig i hela landet och problemen med tillräckliga tjänster har varit lokala.

Den trygghet som prisregleringen i anknytning till distrikts-sotningssystemet har inneburit är delvis skenbar. Priserna har hållit sig på en låg nivå, men enligt den kundrespons som räddningsverken har fått har prissättningsgrunderna och definitionen av sådana tilläggsarbeten som ska faktureras separert upplevts som otydliga.

Sotningsarbetets omfattning och intervaller

Regelbunden sotning av eldstäder och rökkanaler behövs i första hand för att eldstaden ska fungera bra, rökkanalen ska dra och kombinationen av eldstad och rökkanal ska fungera med en bra uppvärmningseffekt. Med tanke på byggnadernas brandsäkerhet är kontrollen av eldstäders och rökkanalers skick viktigare än rengöringsarbetet. Enbart rengöring av eldstäder och rökkanaler kräver nödvändigtvis inte bestämmelser överhuvudtaget, men kontroll av eldstäders och rökkanalers skick är ett annat slags skyldighet ur regleringsbehovets perspektiv. Det är dock inte ändamålsenligt att skilja kontrollen av eldstäder och rökkanaler från rengö-

ringen och göra den till en separat åtgärd som i Sverige, eftersom det nuvarande tillvägagångssättet till denna del har fungerat bra och åtgärderna stöder varandra.

När det gäller bestämmelserna om intervaller mellan sotningarna har önskemålet varit ökad behovsprövning, medan tydliga intervaller å andra sidan betraktas vara bättre när det gäller fullgörandet av sotningsskyldigheten. Hur ofta eldstäder och rökkanaler ska sotas bestäms i den nuvarande sotningsförordningen enligt det bränsle som använts och hur fastigheten används och inte enligt det faktiska sotningsbehovet. Huvudregeln är att fastigheter ska sotas varje år. Intervallerna mellan sotning i fritidsbostäder och bastubyggnader som används privat är tre år. Det finns inga forskningsrön om på vilket sätt sotningsintervallerna inverkar på risken för soteld och brandsäkerheten, men empiriskt sett är de nuvarande intervallerna i de flesta fall tillräckliga. Användningen av fritidsbostäder har förändrats och blivit åretruntboende i allt större utsträckning, vilket innebär att i dem är den i förordningen avsedda sotningsintervallen på tre år ofta för långa. Det är inte entydigt att bestämma en byggnads användnings-sätt och sotningsintervaller, och ärendet har behandlats i högsta förvaltningsdomstolens avgöranden (HFD 1.2.2012/142 och HFD 8.2.2013/530 (sotningsintervall) och HFD 8.2.2013/529 (egenstotning)).

2 Målsättning och de viktigaste förslagen

2.1 Målsättning och de viktigaste förslagen

Det allmänna syftet med denna proposition är att främja byggnaders brandsäkerhet genom att bestämmelserna om sotning av eldstäder och rökkanaler förtydligas och uppdateras.

I propositionen föreslås att räddningslagen ändras så att det lokala räddningsväsendet inte längre ska ha skyldighet att sörja för ordnandet av sotningstjänster. Detta innebär att det distriktssotningssystem som begränsar idkandet av näring upphör. Det föreslås att också prisregleringen i fråga om sotning slopas.

Det gällande kravet på yrkesexamen för sotare kvarstår, men avsikten är inte att föreskriva om några andra villkor för företagsverksamheten. Det anses att yrkesexamen är tillräcklig för att garantera kvaliteten på sotningstjänsterna och sotarnas kompetens för att utföra sotningsarbete.

Skyldigheten för byggnaders ägare och innehavare att se till att sotning utförs ska kvarstå. Det är nödvändigt att bibehålla sotningsskyldigheten ur brandsäkerhetssynvinkel.

Vad som ingår i sotningen samt intervallerna mellan sotningarna ska det föreskrivas om på samma sätt som för närvarande, men regleringen ska förtydligas genom att de närmare bestämmelserna i den nuvarande sotningsförordningen tas in i lagen. I räddningslagen föreskrivs om intervaller för hur ofta sotning ska utföras, vilka åtgärder som ingår i sotningsarbetet och hurdan sotningsintyg sotaren ska ge till kunden. Genom detaljerade bestämmelser vill man säkerställa kvaliteten på sotningen och påverka skäligheten i prissättningen av sotning.

I nuvarande författningar finns inget direkt krav på underhåll av eldstäder och rökkanaler, utan kravet kommer indirekt via sotarens felanmälningar. Det föreslås att detta ska förtydligas genom att det till skyldigheten att sota en fastighet fogas ett uttryckligt krav på att eldstäder och rökkanaler ska hållas i ett sådant skick att de är trygga att använda.

Intervallerna mellan sotningarna bibehålls i huvudsak oförändrade. Sotning ska utföras tillräckligt ofta med beaktande av eldstadens användningsgrad och konstruktion samt det bränsle som används. I byggnader som används för stadigvarande boende ska sotning fortsättningsvis

utföras med minst ett års mellanrum, och i fritidsbostäder med minst tre års mellanrum. I övriga byggnader ska sotningen av eldstäder grunda sig på det faktiska behovet av sotning av en eldstad.

Räddningsverken övervakar att skyldigheten att sota fastigheter fullgörs på samma sätt som för närvarande, men det ska inte heller i fortsättningen föreskrivas om tillsynen över sotningsföretag i räddningslagen. På sotningstjänster tillämpas konsumentskyddslagen (38/1978) och lagen om tillhandahållande av tjänster (1166/2009). Klagomål över innehåll, pris och marknadsföring i fråga om sotningstjänster anförs hos konsumentmyndigheterna på samma sätt som inom andra servicesektorer.

Bestämmelser om skyldigheten för byggnaders ägare och innehavare att sota sin fastighet finns i 3 kap. i räddningslagen och bestämmelser om sotningen finns i lagens 9 kap. Det är inte ändamålsenligt att ändra strukturen i räddningslagen i detta skede.

Att 2017 slopa distriktssotningssystemet, som organiseras av det lokala räddningsväsendet, ingår i det åtgärdsprogram som avser att minska kommunernas uppgifter och skyldigheter. Åtgärdsprogrammet är ett led i en av regeringens reformer som gäller gallring av kommunernas, landskapens och hela den offentliga förvaltningens kostnader.

Sloandet av distriktssotningssystemet ingår i ett program för konkurrenskraften på hemmamarknaden som hänför sig till regeringens spetsprojekt ”Konkurrenskraften stärks genom förbättrade förutsättningar för näringsliv och företagande”.

Omarbetningen av sotningsbestämmelserna är även ett led i genomförandet av regeringens spetsprojekt som gäller avveckling av normer och vars mål är att underlätta företagets verksamhet och medborgarnas vardag genom att bestämmelserna förenklas och förnyas.

2.2 Alternativ

Ansvar för att ordna sotningstjänster kvarstår hos räddningsverken

Ett av de alternativ som har utretts i samband med beredningsarbetet är att bibehålla ansvaret för att ordna sotningstjänster hos det lokala räddningsväsendet, dvs. i praktiken hos räddningsverken. Tillgången på sotningstjänster överallt på samma prissättningsgrunder kan tryggas fullt ut endast om ansvaret för att ordna tjänsterna kvarstår hos en offentlig aktör, t.ex. kommunen eller det lokala räddningsväsendet som för närvarande. Den som ansvarar för ordnandet av tjänster producerar i detta fall tjänsterna själv, om det inte i någon region är möjligt att få ett sotningsföretag att tillhandahålla tjänsterna. Vid beredningen har det bedömts att sotningstjänster finns tillgängliga i tillräcklig utsträckning på marknadsvillkor utan att det är nödvändigt att införa bestämmelser om ansvaret för att ordna tjänster.

De nuvarande bestämmelserna är som sådana inte tillräckliga för att sotningstjänsterna ska kunna ordnas på behörigt sätt med beaktande av konkurrens- och konsumentskyddssynpunkterna. Det ska åtminstone föreskrivas närmare om räddningsverkens uppgifter samt om sotningsavtalens innehåll och villkor.

Alla räddningsverk har inte haft det kunnande om upphandlings- och konkurrenslagstiftningen som behövs. Om räddningsverken fortsätter att tillämpa distriktssotningssystemet måste de sköta konkurrensutsättningen av sotningsavtalen på det sätt som upphandlingslagen förutsätter. Sotningsavtalen ska ingås för en viss tid, och ett av villkoren i avtalet ska bl.a. vara säkerställande av tillgången på tjänster och det ska ställas tydliga villkor för hävande av avtal. För

att jämlika verksamhetsförutsättningar ska kunna tryggas för sotningsföretagen måste tillsyn över sotningstjänsterna ordnas.

Av räddningsverken kräver detta tilläggsresurser för ordnandet av och tillsynen över sotningstjänster. På grund av den administrativa bördan kommer antalet sotningsdistrikt sannolikt att minska, vilket har en centraliserande verkan på företagsverksamheten. I allt fler regioner frångår man även distriktssotningssystemet och övergår till fritt utbud av sotningstjänster, vilket redan är en tydlig trend.

Sotningstjänsterna blir tillståndspliktiga

Ett alternativ som har varit aktuellt vid beredningen är att det ska krävas tillstånd eller anmälan för att sotningstjänster ska få tillhandahållas eller sotningsarbeten utföras. Tillståndsplikt har i andra branscher motiverats med bl.a. behovet att kunna försäkra sig om att verksamhetssidkaren är kompetent och yrkesskicklig samt med behovet att kunna ordna tillsynen över företagets verksamhet på ett effektivt sätt. Som bransch betraktat kan tillhandahållandet av sotningstjänster inte i fråga om kravnivå eller karaktär jämföras med tillstånds- eller anmälningspliktiga näringar. Med tanke på vad som ingår i sotningsarbetet är det inte motiverat att sotare eller sotningsföretag ska föreläggas andra behörighetsvillkor utöver yrkesexamen.

Sotningsbranschens Centralförbund har föreslagit ett tillståndssystem där ett landskap beslutar om tillstånd för sotningsföretagen samt om verksamhetsområdena. Enligt förslaget ska en sotningsföretagares behörighetsvillkor vara specialyrkesexamen för sotarmästare. Ett tillståndsförfarande av detta slag begränsar kraftigt nya företags etablering i branschen, och koncentrerar företagsverksamheten hos större företag. Vid beredningen har det inte framkommit något som motiverar en begränsning av sotningsföretags verksamhet geografiskt eller kvantitativt.

Bestämmelser om sotningsarbete och fastigheters skyldigheter

Vid beredningen utreddes det alternativ som innebär att det inte föreskrivs om vad som ingår i sotningsarbetet eller om intervallerna, utan sotning jämföras med andra underhålls- och servicearbeten i byggnader. I byggnader finns många olika anordningar och system som kräver regelbunden och yrkesskicklig service och underhåll utan att det finns detaljerad lagstiftning om dem.

Vad beträffar sotning har man kommit fram till att rätt detaljerade bestämmelser fortfarande är motiverade av brandsäkerhetsskäl och särskilt ur konsumentskyddssynvinkel. De flesta kunder som anlitar sotningstjänster är privathushåll, som nödvändigtvis inte har förutsättningar att själva bedöma behovet av sotning av en eldstad eller röckanal, eller vilka åtgärder som ska ingå i sotningsarbetet. Till denna del har de nuvarande bestämmelserna upplevts vara tydliga och tillräckligt enkla.

I samband med beredningen har det föreslagits att det i räddningslagen även ska föreskrivas om ibruktagningsbesiktning av eldstäder och röckanaler, i vilken ingår bl.a. besiktning av eldstäders och röckanalers förenlighet. I denna proposition föreslås dock inte att tillämpningsområdet för räddningslagen ska utvidgas till byggregleringen.

Miljöministeriets förordning om skorstenars konstruktion och brandsäkerhet (745/2017) gäller planering och byggande samt reparation och ändring av skorstenar. I förordningen föreskrivs också om eldstäders och skorstenars kompatibilitet samt om ibruktagandet. Ett av de krav som ställs på skorstenar är bl.a. resistans mot soteld. Enligt förordningen ska byggnadens ägare efter soteld se till att skorstenen och eldstaden kontrolleras och att behövliga reparationsåtgärder vidtas innan användningen fortsätter.

I samband med beredningen har det föreslagits att det i räddningslagen även i större utsträckning ska föreskrivas om takstegar för sotning och om säkerhetsutrustning på tak. Till denna del föreslås inte ändringar i gällande bestämmelser. I miljöministeriets förordning om säkerhet vid användning av byggnader (1007/2017) och i föreskrifter som föregick den finns bestämmelser om stegar och takutrustning. Enligt förordningen ska alla delar av en byggnad där det finns utrustning eller anordningar som kräver sotning vara tillgängliga och ge möjlighet att utföra arbete utan att säkerheten äventyras. Till skorstenar ska det finnas en säker, lättframkomlig och oavbrutet sammanhängande tillträdesväg.

Sotningsbranschens Centralförbund har föreslagit att sotningsarbete förutom rengöring av eldstad och rökkanal även ska innefatta annan kontroll som hänför sig till boendetryggheten, registrering av fastighetens sotningsuppgifter samt meddelande av föreläggande om reparation. I detta lagförslag föreslås inte att sotningsföretagens verksamhetsområde och uppgifter ska utvidgas till sådana åtgärder som innefattar utövning av offentlig makt. En utvidgning av uppgifterna kräver att sotningsföretagen regleras avsevärt strängare än för närvarande samt nya former av behörighets- och kompetenskrav, vilket inte är ändamålsenligt. Om sotningsarbetets omfattning breddas höjer detta priset på tjänsten och ökar fastigheternas kostnader, och kan inte motiveras av brandsäkerhetsskäl.

Vid beredningen har det föreslagits att ett sotningsregister ska inrättas. Sotarna för in i registret de sotningsarbeten som de utfört och de sotningsintyg som de gett kunden. Utifrån registret övervakar räddningsmyndigheten att sotningsskyldigheten iakttas.

Att föreskriva om registrering av sotningsuppgifter kräver en mer omfattande utredning av ändamålet med och sättet att genomföra registreringen. Registreringen av sotningsuppgifter kan betjäna fastigheternas behov och främja sotningen under förutsättning att registreringen och användningen av uppgifterna genomförs på ett enkelt och kostnadseffektivt sätt, t.ex. i samband med något annat fastighetsdatasystem. Som ett resultat av digitaliseringsprojekten och i och med att de elektroniska tjänsterna utvecklas kan nya möjligheter yppa sig för registrering av sotningsuppgifter i ett system där uppgifterna är tillgängliga för fastigheterna, myndigheterna och eventuellt även andra aktörer.

Registreringen av sotningsuppgifter kan inte motiveras med tillsynsbehov. Syftet med räddningsmyndighetens tillsynsuppgift är inte att kontrollera sotningsskyldigheten med sådan noggrannhet att det för varje eldstad ska finnas uppgifter om när sotning har utförts. Sotning av eldstäder kan inte jämföras med t.ex. registrering och periodiska inspektioner av tryckbärande anordningar eller registrering och besiktning av fordon. Inrättandet och administreringen av ett sotningsregister är också en betydande kostnadsfråga även i det fall att registret kan införlivas med något av räddningsverkens tillsynsregister. Ett riksomfattande tillsynsregister för räddningsväsendet finns inte, men ett sådant har planerats.

2.3 Uppföljning

För att främja verkställigheten av reformen och följa upp effekterna av ändringarna kommer inrikesministeriet att tillsätta en uppföljningsgrupp med företrädare för sotningsbranschen, myndigheterna och aktörer i fastighetsbranschen. Uppföljningsgruppens centrala uppgift är att producera och utvärdera information om genomförandet och effekterna av förändringarna. Informationen används för att stödja och främja bl.a. den gemensamma kommunikationen. Målet är också att föra fram god praxis och goda lösningar för de problem som har uppstått.

Central information vid uppföljningen av effekterna av förändringarna är räddningsväsendets resurs- och olycksstatistik PRONTO, räddningsverkens tillsynsinformation och de felanmäl-

ningar som sotarna lämnar in till räddningsverken. Tillgången på sotningstjänster och tjänsternas prisutveckling ska följas med hjälp av enkäter.

På kommande är andra förändringar som inverkar på sotningsbranschen, t.ex. reformen av yrkesutbildningen. Uppföljningsgruppen följer också med reformens effekter.

3 Propositionens konsekvenser

3.1 Ekonomiska konsekvenser

3.1.1 Konsekvenser för hushållen

Tillgången på tjänster

De fastigheter som ska sotas är inte jämnt utspridda över vårt land och det finns även geografiska skillnader i behovet av sotning. I glesbygden används eldstäder oftare än i tätorter. I stadslika områden används eldstäder främst som en tilläggsvärmekälla och som stämningshöjare. Flest objekt som ska sotas finns i Egentliga Finlands och Birkalands räddningsverks områden.

När räddningsverket svarar för ordnandet av sotningstjänster har tjänsterna i princip varit garanterade för alla fastigheter. I distriktssotningsområden har kunden dock inte själv kunnat välja sotare och ofta inte heller kunnat påverka tidpunkten för när hans eller hennes fastighet ska sotas. Av denna orsak har sotningen kunnat bli ogjord eller sotningsintervallen förlängd. När utbudet på sotningstjänster avregleras drar hushållen nytta av den eventuellt förbättrade tillgången på tjänster och de smidigare tidtabellerna. Enligt erfarenheter från t.ex. Östra Nyland har företagen satsat mer än tidigare på kundbetjäning och kvaliteten på sotningsarbetet samt gjort sitt tjänsteutbud mångsidigare.

När tillgången på tjänster blir bättre är det möjligt att tjänsterna också används i större utsträckning. Tills vidare har fastigheterna haft rätt få möjligheter att jämföra sotningsföretagen med varandra. Endast ett fåtal sotningsföretag berättar t.ex. på sina webbsidor om vad som ingår i deras tjänster eller om priserna.

En ökning av fastigheternas valfrihet och slopandet av prisregleringen upplevs i regel som en bra reform. Vid denna omställning har fastigheternas företrädare dock varit oroade över huruvida det i fortsättningen är möjligt att även i glesbygden få högklassiga sotningstjänster till ett skäligt pris. Av eldstäderna sotas i genomsnitt ca 70 procent, och för fritidsbostädernas vidkommande sotas eldstäderna i många regioner i mindre utsträckning än detta. Byggnadernas ägare är delvis orsaken till att sotningen inte utförs eller att sotningsintervallerna förlängs, men det har även förekommit lokala problem med tillgången på sotningstjänster.

De fastigheter som ska sotas finns på samma sätt som sotarna på olika håll i landet. Om storleken på sotningsföretagen ökar och antalet företagare minskar i den nya situationen, kan detta få konsekvenser för tillgången på tjänster. Sotningstjänsterna är dock inte nödvändigtvis koncentrerade enbart till stora tätorter.

Författningsändringarna från 1999, i vilka ansvaret för att sörja för sotningen överfördes från kommunen till fastigheten, ändrade inte verksamheten i praktiken. Författningsändringarna ändrar inte nu heller företagets verksamhetssätt överallt, och särskilt i glesbygden är stora förändringar nödvändigtvis inte att vänta. De nuvarande distriktssotarna har redan en etablerad kundkrets i glesbygden. Man kan dock förutse att slopandet av distriktssotningen ökar utbudet på sotningstjänster särskilt i tätorterna.

Regleringen av sotningsintervallerna bestämmer efterfrågan på sotningstjänster. Sotningsintervallerna för bostadshus och fritidsbostäder bibehålls oförändrade, men det ska framhåvas att det är fråga om ett minimikrav. Om eldstaden i t.ex. en fritidsbostad används året om, ska sotningen utföras oftare än med tre års mellanrum. Som helhet betraktat uppskattas denna precisering av sotningsintervallerna inte ha någon betydande inverkan på efterfrågan på sotningstjänster eller på tillgången på tjänster.

Priset på sotning

När det gäller distriktssotning har räddningsverket bestämt sotningsavgiften, och prisgrunden har varit densamma för alla inom en region och den har även innefattat resekostnaderna. En gemensam taxa som täcker en hel region har i praktiken inneburit att invånarna i tätorter i sin sotningsräkning har betalat för sotarnas resekostnader i glesbygden. Två räddningsverk tillämpar två olika taxor, och avsikten med detta har varit att jämna ut de långa avståndens inverkan på priset.

Den av räddningsverket fastställda sotningstaxan består av ett enhetspris och ett minimienhetsantal som faktureras. De skattefria enhetspriser som räddningsverken har fastställt har varit nästan desamma i hela landet. I regel är det minimienhetsantal som faktureras 45, hos ett räddningsverk är minimienhetsantalet 55 och hos tre är minimienhetsantalet 60.

I och med att distriktssotningen slopas upphör även prisregleringen i fråga om sotning, och sotningsföretagen prissätter själva sitt eget arbete. De faktiska kostnaderna för producerandet av sotningstjänster kommer sannolikt att bilda den nedre gränsen för priset, medan konkurrensläget på marknaden och efterfrågan på tjänster bildar den övre gränsen för priset. Åtminstone till en början antas den allmänna prisnivån rätta sig efter den nuvarande nivån. För närvarande kostar den billigaste sotningen av en eldstad och en rökkanal ca 40 euro i Kymmenedalen och Österbotten. I Lappland och Södra Österbotten kostar motsvarande sotning något under 60 euro.

I bl.a. Östra och Mellersta Nyland har sotning utförts utan distriktssotning redan i många år. Prissättningen har hållit sig på en saklig nivå. Priserna har följt prisnivån för distriktssotning, men skillnaden mellan det högsta och det lägsta priset har ökat.

I motsats till Sverige och Norge föreskrivs det inte att beslut om sotningstidpunkten är räddningsverkets eller sotarens uppgift. Sotningsföretagens lönsamhet har i fråga om den prisreglerade distriktssotningen dock grundat sig på sotarens möjlighet att planera i vilken ordning han eller hon sotar fastigheterna i regionen. När sotningen ändras och blir beställningsbaserad kommer priserna och prissättningsmodellerna sannolikt att variera inte bara enligt ort och företag utan även beroende på tidpunkten för sotningen.

Företagen brukar i allmänhet konkurrera om lönsamma kunder i lönsamma regioner och därför uppstår det nödvändigtvis inte verklig konkurrens mellan flera sotningsföretag utanför tätorterna. I detta fall har kunderna i praktiken inte möjlighet att välja bland flera tjänsteproducenter, vilket även kan leda till att priset på tjänsterna stiger.

Det är inte ändamålsenligt att reglera priset på sotningstjänster, om man vid ordnandet av sotningstjänsterna frångår det distriktssotningssystem som grundar sig på ensamrätt. Genom att föreskriva om sotningen avser man att påverka hur priset på sotning bestäms samt tjänstens kvalitet. Även kravet på yrkesexamen för sotare tryggar kvaliteten på tjänsterna och skyddar konsumenterna.

Minimiintervallerna mellan sotningar ska bibehållas oförändrade, och till den del förändras fastigheternas utgifter inte. Sotning utförs årligen i ca 740 000 fastigheter, och beräknat enligt ett pris på 50 euro per sotning blir årsutgifterna sammanlagt 37 miljoner euro. Eftersom det i en del av fastigheterna finns flera eldstäder att sota, blir de totala utgifterna större. Sotningen innebär också indirekta utgifter för fastigheterna, t.ex. vid ordnandet av tidpunkten för sotningen. Det finns ingen uppskattning av dessa utgifter.

3.1.2 Konsekvenser för företagen

Regleringen av sotningssystemet inverkar på många olika sätt på sotningsföretagens verksamhet och på företagandet. Det kan antas att distriktssotningssystemet hindrar nya företagare från att etablera sig på marknaden och att det via konkurrensutsättningen av sotningsdistrikt leder till att producerandet av sotningstjänster koncentreras hos allt fler större företag. Å andra sidan har detta även varit en önskvärd trend, eftersom små enmansföretag är sårbara när det gäller att producera distriktssotningstjänster. Små företag lämpar sig bättre för produktion av tjänster utan de skyldigheter som ingår i ett distriktssotningsavtal.

Distriktssotningen har gjort sotningsbranschen till en ytterst exceptionell bransch, eftersom det nästan inte alls har existerat någon konkurrens i branschen. För sotningsföretagarna har distriktssotningen garanterat en nästan säker näring och företagarens risk har varit ringa. Den sotare som har fått ett distriktssotningsavtal har inte behövt vara rädd för att företagsverksamheten ska misslyckas, så länge han eller hon har haft kostnaderna för verksamheten under kontroll.

Enligt propositionen slopas distriktssotningssystemet. Det föreslås inte heller något nytt tillståndsförfarande av något annat slag. I och med att distriktssotningen upphör förenklas de bestämmelser som gäller sotningsföretagens näringsidkande. Detta tros förbättra företagens verksamhetsbetingelser och göra det lättare för nya företag att etablera sig i branschen. Det uppskattas att antalet sotningsföretag ökar när det blir möjligt att inleda företagsverksamhet och komma in på marknaden utan att företaget behöver vinna ett anbuds-förfarande i ett sotningsdistrikt. Detta är redan ett faktum i regioner där man har övergått till ett fritt utbud på sotningstjänster. I exempelvis Östra Nyland har 14–16 företag varit verksamma, när det tidigare fanns sju distriktssotningsföretag i regionen. Tröskeln är låg för att grunda ett företag, eftersom investeringsbehovet är litet. Med beaktande av den förutspådda pensioneringen bland sotare kan sotarnas antal dock begränsa företagens möjligheter att utveckla sina tjänster.

För närvarande finns det ca 400 företagare i sotningsbranschen, av vilka över 300 är verksamma som distriktssotningsföretag. Företagen är mikroföretag, vilket innebär att tre av fyra är företag bestående av en sotare. Slopandet av distriktssotningen kan locka tillbaka sådana sotare till branschen som har flyttat över till andra uppgifter efter att de t.ex. förlorat ett anbuds-förfarande. Att vara verksam som sotningsföretagare på deltid ska också vara lättare än tidigare.

De nuvarande sotningsföretagen har konkurrensfördel i jämförelse med dem som kommer in i branschen som nya företagare. Utifrån olika enkäter har majoriteten av kunderna varit nöjd med sotningstjänsterna (bl.a. Räddningsinstitutets publikation 1/2018 om finländarnas attityder till räddning), och därför finns det nödvändigtvis inte intresse för att byta sotare.

Enligt sotarna ökar reformen osäkerheten i fråga om utkomsten, vilket kan avspeglade sig i bl.a. det antal arbetstagare som anställs och därigenom i ett minskat utbud på sotningstjänster. Det är svårt att bedöma i vilken utsträckning det finns företag som till följd av förändringarna inskränker sin verksamhet och i vilken utsträckning det finns företag som utvidgar sin verksamhet. Även företagsstrukturen kan förändras. För närvarande är de flesta sotningsföretag mikro-

företag och företag med en enda sotare. I och med det förändrade konkurrensläget kan även något större företag etablera sig i branschen, och dessa har i regel bättre möjligheter att utveckla sin verksamhet och erbjuda olika tjänster.

Effekterna av de föreslagna förändringarna riktar sig starkare till de nuvarande distriktsotningsföretagen samt till de företag som är verksamma som deras underleverantörer. Betydelsefullt är i vilken utsträckning företagen förmår anpassa sin verksamhet till den nya situationen. Den konkurrens som kundernas valfrihet för med sig ställer nya krav på tjänsterna och bl.a. på marknadsföringen. Marknadsföringen underlättas väsentligt av att fastigheternas skyldighet att se till sotningen kvarstår enligt propositionen, och det ska fortsättningsvis finnas detaljerade bestämmelser om sotningsintervallerna och sotningen. Den nya situationen innebär en möjlighet för företag att söka lönsamhet när de geografiska begränsningarna för verksamheten och prisregleringen slopas. Slopandet av prisregleringen gör det också möjligt att använda prissättning och kvalitet som är bättre än miniminivån som konkurrensmedel.

När upphandlingen av distriktsotning och förändret av sotningsförteckning upphör minskar sotningsföretagens administrativa kostnader, men deras betydelse är dock ringa.

Sotningsintervallerna bibehålls oförändrade, och detta innebär att behovet av sotningstjänster inte förändras. För närvarande sotas ca 70 procent av eldstäderna, och detta innebär att det finns en betydande tillväxtpotential i utbudet.

I regioner där sotningen har börjat grunda sig på beställningar har efterfrågan varit större än utbudet särskilt på höstarna när uppvärmningsperioden börjar. Ett företag kan balansera variationerna i efterfrågan genom marknadsföring och prissättning. Genom att aktörer i branschen kommunicerar sinsemellan är det möjligt att styra efterfrågan tidsmässigt.

Trots all information är det möjligt att nivån på utförandet av sotning i fastigheter sjunker från nuvarande nivå när distriktsotningen upphör. Om sotningen minskar och utförs till 60 procent innebär detta ungefär 630 000 fastigheter som varje år ska sotas med nuvarande sotningsintervaller. I detta fall sotas det ca 110 000 fastigheter mindre varje år jämfört med nuläget. Detta inverkar både på efterfrågan på sotningstjänster och på behovet av yrkeskunniga sotare. För att en sotare ska vara sysselsatt året om förutsätts det ca 1 200–1 500 fastigheter som ska sotas varje år. För närvarande sysselsätter branschen ca 700 sotare.

Enligt Sotningsbranschens Centralförbund har antalet sotare under de senaste åren minskat. Det har sagts att orsaken till detta är osäkerheten i fråga om de förändringar som ska göras i bestämmelserna, vilket har lett till att sotningsföretagarna inte har anställt arbetstagare eller ordnat läroavtalsutbildning. Detta försvårar en bedömning av huruvida det nuvarande antalet sotare är tillräckligt med avseende på de sotningstjänster som behövs. Enligt förslaget ska sotarnas behörighetsvillkor bibehållas på nuvarande nivå, och det innebär att alla nuvarande sotare kan fortsätta att utöva sitt yrke.

I den reform av yrkesutbildningen som undervisnings- och kulturministeriet bereder kommer strukturen för sotarnas och sotarmästarnas utbildning att ändras så att den blir likadan som den övriga yrkesutbildningen. Den enda vägen att studera till yrkesexamen för sotare har hittills gått via läroavtalsutbildningen. Sotarexamen avläggs även i fortsättningen som en fristående examen i nuvarande form och studierna har sin tyngdpunkt i arbetslivsorienteringen. Utbildningsreformen kan bredda möjligheterna att utbilda sig för branschen och skaffa vidarebildning, men i detta skede är det omöjligt att bedöma vilka konsekvenser reformen har för sotarnas utbildning och antalet examina. Konsekvenserna beror bl.a. på om läroanstalterna tar in sotarutbildningen i sitt urval som en del av yrkesexamen inom husteknik, eftersom det är planerat att sotarexamen ska sammanslås med denna examen.

Oron över det obetydliga antalet platser som ger läroavtalsutbildning har varit aktuell redan en längre tid. Många sotningsföretagare har inte varit villiga att skola upp konkurrenter till sig själva. Små sotningsföretagare har begränsade möjligheter att ha läroavtalsutbildning, och de har nödvändigtvis inte själva kunnat sysselsätta de sotarelever som de utbildat. Å andra sidan har större företag inte nödvändigtvis fått den arbetskraft de behöver. Då möjligheterna att bli sysselsatt i branschen har varit begränsade har det inte heller funnits någon efterfrågan på utbildning. De ändringar som föreslås i räddningslagen ändrar verksamhetsmiljön i sotningsbranschen på ett sådant sätt att det i fortsättningen kan vara större efterfrågan på en mer skollik undervisning för sotare.

3.1.3 Konsekvenser för de offentliga finanserna

Förslagets konsekvenser för de offentliga finanserna uppskattas bli neutrala.

Det lokala räddningsväsendet har inte något finansieringsansvar när det gäller att ordna sotningstjänster. De uppgifter som räddningsverket får med anledning av ansvaret för att ordna sotning hänför sig i huvudsak till konkurrensutsättning av sotningsavtal och uppföljningen av utförandet av sotning, beslut om sotningsavgifter och handläggningen av kundkontakter som gäller sotningstjänster. Enligt uppgifter från räddningsverken motsvarar denna arbetsmängd sammanlagt ungefär ett årsverke. Dessa uppgifter upphör i och med att ansvaret att ordna sotning upphör. Förslaget uppskattas dock inte inverka på räddningsverkens totala arbetsmängd, eftersom genomförandet av ändringen förutsätter en större satsning på kommunikation och rådgivning för fastigheter.

För närvarande har konsumentombudsmannen övervakat marknadsföringen av konsumenttjänster och tillvägagångssättet i ett kundförhållande ur konsumentskyddets synvinkel. Reformen kan i viss mån öka arbetsbördan för konsumentombudsmannen och de konsumentrådgivningar som finns i anslutning till magistraterna, men arbetsbördan uppskattas inte öka i den mån att det skulle finnas behov av tilläggsresurser.

Enligt skatteförvaltningens anvisningar ger lagstadgad sotning och tillhörande arbetskostnader inte rätt till hushållsavdrag (anvisning A254/200/2017). Eventuella andra avdragsgilla underhålls- och ombyggnadsarbeten som sotaren utför ger däremot rätt till avdraget. Sådana arbeten är kostnader för service av oljebrännaren till en värmepanna, rengöring av värmepannan, mätning av värmepannans verkningsgrad samt rengöring, mätning, inställning och underhåll av ventilationskanaler. Skatteförvaltningens tolkning grundar sig på högsta förvaltningsdomstolens förhandsavgörande (HFD 6.8.2008/1803). Eftersom det inte föreslås ändringar i fastigheternas sotningsskyldighet kan inte sotningsavgiften heller i fortsättningen dras av i beskattningen som hushållsavdrag.

Sotningsbranschens Centralförbund har varje år fått understöd från brandskyddsfonden för genomförandet av grund-, vidare- och fortbildning för sotare samt för upplysnings-, handlednings- och rådgivningsverksamhet som främjar räddningsverksamheten och förhindrandet av eldsvådar. Det understöd som beviljades för 2018 uppgick till 220 000 euro, varav 125 000 euro hade anvisats för utbildning och 95 000 euro för upplysning och rådgivning. Om lagstiftningen om sotning ändras kan detta inverka på brandskyddsfondens understödspraxis.

3.2 Konsekvenser för myndigheterna

I distriktssotningssystemet har räddningsverkets roll när det gäller ordnandet av sotningstjänster varit central. Räddningsverken har ansvarat för förfarandet med upphandling av sotningstjänster, utarbetandet av sotningsavtal och fastställandet av avgifter för sotningstjänsterna.

Räddningsverkens uppskattningar av de personresurser som krävs för arbetsuppgifter i anknytning till sotning varierar mycket mellan olika räddningsverk. Den arbetsmängd som räddningsverken sammanlagt använder är ca 2,5 årsverken. Mer än hälften av arbetsmängden har fördelat sig på handläggningen av kundkontakter gällande sotning samt på handläggningen av felanmälningar från sotarna. En mindre del har hänfört sig till uppgifter som gäller ansvaret för att ordna sotningstjänster: beslut om sättet att ordna sotning, konkurrensutsättning av sotningsdistrikten, ingående av och tillsyn över sotningsavtal, sotarträffar, beslut om prisgrunderna för distriktssotning samt handläggning av fastigheters ansökningar om egen sotning. De föreslagna ändringarna leder till att räddningsverken inte längre handhar dessa uppgifter.

I fortsättningen koncentreras räddningsverkens uppgifter till tillsynen över fastigheternas sotningsskyldighet samt till rådgivning och styrning. Tillsynspraxisen bör anpassas till den nya situationen, men det anses att det inte finns behov av ökad tillsyn. Med avseende på genomslagskraften är det av större betydelse att satsa på kommunikationen.

Fastigheternas ägare ska komma ihåg att beställa de sotningstjänster som behövs. För att detta ska kunna genomföras behövs mera rådgivning och kommunikation. Kommunikationen kan genomföras på olika sätt och olika språk för att informationen ska nå fastigheterna och fritidsbostäderna på bästa möjliga sätt. Räddningsverken har relativt små resurser för kommunikation och information, och därför är det nödvändigt med samarbete mellan räddningsverken och andra aktörer i branschen. Ett enhetligt sotningssystem i hela landet gör det möjligt att utveckla gemensam kommunikation och exempelvis riksomfattande kommunikationskampanjer, som kan effektivisera kommunikationens genomslagskraft.

Inom ramen för distriktssotningssystemet har räddningsverken handlagt de kundkontakter som gäller sotningstjänster. När kunder har hört av sig har det gällt kvaliteten på sotningsarbetet, hur prydligt arbetet har utförts, kundbetjäningen, möjligheten att komma i kontakt med sotaren eller komma överens om tidpunkten för sotning. I fortsättningen kan kunderna inte längre höra av sig till räddningsverket i dylika fall.

Förslagets sammantagna konsekvenser för räddningsverkens arbetsmängd blir neutrala.

Klagomålen om sotningstjänster styrs till konsumentmyndigheterna, om kunden inte själv förmår komma överens med det företag som har utfört arbetet. För närvarande har konsumentombudsmannen övervakat marknadsföringen av konsumenttjänster och tillvägagångssättet i ett kundförhållande ur konsumentskyddets synvinkel. Reformen kan i viss mån öka arbetsbördan för konsumentombudsmannen och de konsumentrådgivningar som finns i anslutning till magistraterna.

Vid marknadsföring och utbud av sotningstjänster är det möjligt att problem som gäller hemförsäljning blir vanligare, och detta ökar kontakterna till konsumentmyndigheterna. Det finns endast begränsade metoder för att förhindra dessa problem, och det huvudsakliga sättet att påverka är ökad kommunikation.

3.3 Konsekvenser för miljön

I och med att byggbestämmelserna har utvecklats och nya byggsätt och byggmaterial används har sotningens betydelse utvidgats så att den gäller även annat än brandsäkerhet. Sotningens betydelse framhävs även av de allt stramare kraven på energieffektivitet och miljöskydd. Sotning av eldstäder och rökkanaler har positiva effekter på inneluftens renhet i en byggnad, energiförbrukningen och miljöns renhet.

Regelbunden sotning minskar bränsleförbrukningen och gör att bränslet brinner fullständigt. Det att eldstaden blir sotig beror på att bränslet brinner ofullständigt och det beror i sin tur i allmänhet på dåligt bränsle och på fel förbränningsluft. Förutom brandsäkerheten förbättrar sotningen eldstädernas och särskilt värmepannornas uppvärmningseffekt och förlänger anläggningarnas livslängd.

Småskalig vedeldning är en betydande källa till partikelutsläpp, och det som inverkar på utsläppen i större utsträckning än sotning är typen av bränsle, träslag, vedens fukthalt och sättet att använda anordningen. Vedeldningsanordningar kommer att 2022 få partikelutsläppsgränser som grundar sig på EU-lagstiftningen.

Förslaget har inga direkta miljökonsekvenser, eftersom det inte föreslås några väsentliga ändringar i bestämmelserna om sotningsintervallerna och sotningen.

3.4 Övriga samhällseliga konsekvenser

3.4.1 Konsekvenser för regionutvecklingen

Man bedömer att sloandet av de bestämmelser som begränsar sotningsföretagens verksamhet har positiva effekter på näringsverksamheten, men effekterna kan dock i viss utsträckning inriktas på olika sätt i olika regioner. De föreslagna ändringarna har större effekt i regioner där det för närvarande finns ett distriktssotningssystem, men ändringarna påverkar också i andra regioner.

För närvarande sotas i genomsnitt ungefär 70 procent av eldstäderna, men sotningen varierar mycket inom olika räddningsområden och inom olika sotningsdistrikt i räddningsområdena. När det gäller hur mycket som sotas finns det dock inte några sådana tydliga skillnader som direkt kan tänkas bero exempelvis på regionstrukturen.

För närvarande har sotningsföretagarna etablerat sig på olika håll i landet, nämligen där det finns fastigheter att sota. Förslaget ändrar inte direkt på detta. Om antalet företagare minskar i den nya marknadssituationen, kan detta få konsekvenser för tillgången på tjänster. Effekterna är inte linjära, och sotningstjänsterna är inte nödvändigtvis koncentrerade enbart till tätorterna.

Av de företag som erbjuder sotningstjänster är de flesta små, lokalt verksamma företag. På kortare sikt påverkas tillgången på tjänster särskilt på glesbygden i stor utsträckning av om de nuvarande sotningsföretagen fortsätter sin verksamhet. Av de 17 distriktssotare som för närvarande finns i exempelvis Norra Karelen är sex sotare över 60 år gamla, och de sköter nio av regionens totalt 20 sotningsdistrikt.

Det har allmänt taget ansetts att distriktssotningssystemet är ett bättre sätt att tillhandahålla tjänster särskilt i glesbygden, eftersom det antagits att det annars inte erbjuds sotningstjänster i tillräcklig utsträckning i dessa regioner. Distriktssotningssystemet har dock också förhindrat att nya företagare kan etablera sig i en region, vilket innebär att det inte genast har hittats en ny företagare när distriktssotaren har slutat med sin verksamhet.

3.4.2 Konsekvenser för brandsäkerheten

Bestämmelserna om sotning kom till vid en tid då byggnaderna värmdes med fast bränsle eller olja. Användningen av eldstäder som huvudsaklig uppvärmningsform har minskat med undantag för mer landsbygdslika områden. I de flesta fritidsbostäder är eldstaden dock huvudsakligt värmesystem eller tilläggsvärmesystem. Enligt skärgårdsdelegationens stugbarometer 2016 hade närmare 90 procent av stugorna åtminstone öppen spis, kamin eller kakelugn.

Enligt Statistikcentralens statistik värmdes år 1970 närmare 90 procent av byggnaderna med antingen fast bränsle eller olja. År 2015 hade andelen för dessa byggnader sjunkit under 40 procent. Användningen av fast bränsle, dvs. ved, har skiftat från huvudsaklig uppvärmningskälla till tilläggsvärmekälla. Oljeuppvärmning som huvudsaklig uppvärmningsform har relativt sett minskat, men sett till antal är oljeuppvärmningen för närvarande nästan lika utbredd som för 45 år sedan. På basis av de preliminära resultaten av Naturresursinstitutets och Statistikcentralens enkät användes 2016 sammanlagt 7 miljoner kubikmeter ved för uppvärmningen av småhus, vilket är fyra procent mer än åtta år tidigare.

Enligt räddningsväsendets statistik har ca 15 procent av alla byggnadsbränder och fall av risk för byggnadsbrand samband med eldstäder och rökkanaler. Egendomsskadorna till följd av bränder har uppgått till i genomsnitt 11,9 miljoner euro om året. En tydlig nedåtgående trend syns i antalet bränder, men brandskadornas omfattning varierar mycket från år till år.

Av alla bränder i eldstäder och rökkanaler utgör soteldarna ca en tredjedel, dvs. varje år i genomsnitt trehundra. Jämfört med Sverige och Norge har vi avsevärt färre soteldar, fastän vi har fler eldstäder. Statistiken är dock inte direkt jämförbar.

Antalet bränder som orsakats av skador i eldstäder och rökkanaler är årligen under hundra. Andra orsaker till bränder som gäller eldstäder och rökkanaler har varit otillräckligt skyddsavstånd, gnistor eller glödande kol, heta eller glödande föremål eller aska. En orsak till bränder är ofta att eldstaden är olämplig eller att den används oförsiktigt, och sotningen har inte någon direkt inverkan på dessa.

Vid sotning avlägsnas förbränningsrester som samlats i rökkanaler och eldstäder, för att dessa rester inte ska orsaka brandrisk. Sotningen har betydelse särskilt vid förebyggandet av soteld. Om en rökkanal drar dåligt eller om kanalens temperatur är låg samlas sot i kanalen. När skräp bränns bildas mest sot i rökkanalerna. Heta rökgaser eller en lämplig gnista kan tända eld på det sotlager som har fastnat i rökkanalen. Utöver rengöringen av rökkanaler och eldstäder ingår i sotning enligt räddningslagen okulär kontroll av eldstadens och rökkanalens skick bl.a. vad gäller skyddsavstånd och fel som orsakar brandrisk. Genom kontrollerna försöker man förutse farliga situationer som orsakas av skador.

Det typiska för soteld är att branden hålls i rökkanalen och att den inte sprids till andra ställen än där det börjat brinna. På grund av detta har egendomsskadorna till följd av soteldar i allmänhet varit små, totalt i genomsnitt ca 600 000 euro per år. Allvarliga personskador har också varit sällsynta. Under de senaste åren har två personer omkommit i sådana bränder i bostadshus som har berott på soteld.

Varje år har i genomsnitt endast 16 soteldar (5 procent av soteldarna) spridit sig utanför rökkanalen och tänt eld på byggnadens konstruktioner och lösöre. Utifrån iakttagelser som förts in i räddningsmyndigheternas olycksrapporter hade sotning i dessa fall allt som oftast kunnat påverka när det gäller att förhindra att brand uppkommer eller sprider sig. Soteldar som sprider sig från rökkanalen och utvecklas till byggnadsbrand är vanligare i fritidsbostäder och separata bastubyggnader. Rökkanalens skick har samband med att soteldar sprider sig utanför rökkanalen. Orsaker till att en rökkanal går sönder kan bl.a. vara kanalens ålder, olämplig användning eller byggfel.

För att fastigheternas brandsäkerhet till denna del ska bibehållas på en hög nivå förtydligas intervallerna mellan sotningar i propositionen samt kraven på sotningen. Sättet på vilket sotningen ordnas har inte någon inverkan på brandsäkerheten, utan en regelbundet och yrkes-skickligt utförd sotning och kontroll är det enda som har betydelse. Sotningens omfattning och sotningsintervallernas längd har dock inte ett så tydligt påvisbart samband med brandsäkerhet-

en att det skulle vara möjligt att bedöma i vilken utsträckning sotningen förhindrar bränder eller t.ex. vilka sotningsintervaller som är optimala.

4 Beredningen av propositionen

4.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid inrikesministeriet. Beredningen baserar sig på en förstudie där man utredde sotningstjänsternas tillstånd, hur de gällande bestämmelserna fungerar samt behoven av att ändra lagstiftningen. Slutrapporten från förstudien var på remiss i början av 2015, och i anslutning till detta genomfördes även en Dinåsikt-enkät.

Under beredningen har två workshoppar ordnats, den ena för sotare och den andra för företrädare för räddningsverken, samt två diskussionsmöten. Det material som presenterades vid mötena har kunnat läsas på inrikesministeriets webbsidor, där det även har funnits annan information om hur beredningen framskrider. Materialet har sparats i statsrådets tjänst för projektinformation.

Situationen i fråga om ordnandet av sotningstjänster har utretts genom förfrågningar som skickats till räddningsverken på våren 2016 och i början av 2018. Informationen finns i en statistikpromemoria som har sparats i tjänsten för projektinformation. I statistikpromemorian har sammanställts även annan information som beskriver nuläget om exempelvis antalet eldsvådor.

Konkurrens- och konsumentverket tog den 14 februari 2013 initiativ till omarbetning av lagstiftningen om sotning. I sitt initiativ föreslog verket att distriktssotningssystemet enligt räddningslagen frångås och att man övergår till ett system där en fastighet kan beställa sotning fritt av vilket sotningsföretag som helst. Enligt propositionen kvarstår hos räddningsverken dock fortfarande den sekundära rätten att producera sotningstjänster som räddningsverkets eget arbete. I samband med ändringarna av räddningslagen har Konkurrens- och konsumentverket i sina utlåtanden redan tidigare fört fram problemen med sotningssystemet sett ur konkurrens- och konsumentsynvinkel.

Sotningsbranschens Centralförbund lade den 7 oktober 2016 fram ett förslag till nytt sotningssystem. Förbundet föreslog att produktionen av sotningstjänster ska vara tillståndspliktig. I förslaget ersätts det nuvarande distriktssotningssystemet med lokala tillstånd och specialyrkesexamen för sotarmästare föreskrivs som behörighetsvillkor för nya sotningsföretagare. Sotningsföretagens tillstånd och verksamhetsområden ska bestämmas av landskapen, men prissättningen släpps fri. Sotningsbranschens Centralförbund föreslog dessutom att sotningsarbete utöver rengöring av eldstad och rökkanal även ska innefatta annan kontroll som hänförs till boendetryggheten, registrering av fastighetens sotningsuppgifter samt meddelande av ett föreläggande om reparation.

4.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Inrikesministeriet skickade den 20 april 2017 ett utkast till regeringsproposition på remiss via utlåtandetjänsten. Yttranden lämnades av 102 instanser, av vilka 31 var myndigheter, 17 var branschorganisationer och andra organisationer och 54 var företag eller privatpersoner. Alla yttranden finns på webbplatsen utlåtande.fi. Ett sammandrag och ett referat av yttrandena har sammanställts och publicerats på inrikesministeriets webbplats och sparats i statsrådets tjänst för projektinformation. Referatet av yttrandena skickades också till alla remissinstanser.

Yttrandena fördelade sig relativt tydligt i tre grupper enligt på vilket sätt det ska föreskrivas om ordnandet av sotningstjänster. En del understödde förslaget om att slopa räddningsverkens ansvar för att ordna sotningstjänster, en del föreslog att räddningsverkens ansvar för sotningen och det nuvarande distriktssotningssystemet ska bibehållas, och en del föreslog att det nuvarande systemet ska ersättas med ett tillståndssystem på landskapsnivå. I alla yttranden togs inte ställning till sättet att ordna sotningstjänster.

Förslaget om att slopa räddningsverkens ansvar för att ordna sotningen och att övergå till fritt utbud på sotningstjänster understöddes av jord- och skogsbruksministeriet, justitieministeriet, arbets- och näringsministeriet, Konkurrens- och konsumentverket, räddningsverken (ett gemensamt yttrande och 14 räddningsverk lämnade in ett eget yttrande), fyra regionförvaltningsverk, Finlands näringsliv rf, Kuluttajaliitto-Konsumentförbundet ry, Finlands Kommunförbund rf, Företagarna i Finland rf samt en del av aktörerna i sotningsbranschen, andra företag och privatpersoner som yttrade sig. Remissinstansernas centrala motivering var fritt utövande av näring och möjliggörande av fri konkurrens. Att erbjuda sotningstjänster ansågs vara normal företagsverksamhet, som på ett mer kostnadseffektivt sätt kan ordnas på en konkurrensutsatt marknad. I en del av yttrandena framhövdes också att det är nödvändigt för sotningsbranschens utveckling att sotningen släpps fri. Det nuvarande distriktssotningssystemet ansågs förhindra nya företagare från att etablera sig i branschen, och konkurrensutsättning enligt upphandlingslagen gynnar större företag. Konkurrens- och konsumentverket konstaterade vidare att det nuvarande distriktssotningssystemet är problematiskt med avseende på EU:s tjänstedirektiv, eftersom begränsning av utbudet och behovsprövning i regel inte är tillåtet.

I många yttranden motiverades ett fritt utbud av sotningstjänster med fastigheternas ansvar. Eftersom fastigheterna har ansvar för att sköta den periodiska sotningen vill de också välja varifrån de skaffar tjänsten och en möjlighet att påverka tidpunkten för sotning. Det fördes även fram att konkurrensen i regioner där det redan förekommer ett fritt utbud av sotningstjänster har fungerat väl, kunderna har varit nöjda och priserna har hållit sig på distriktssotningsnivå.

De flesta aktörerna i sotningsbranschen och privatpersoner som yttrade sig motsatte sig förslaget att övergå till ett fritt utbud av sotningstjänster. En del ville bevara det nuvarande distriktssotningssystemet, en del föreslog att ett tillståndssystem på landskapsnivå i enlighet med Sotningsbranschens Centralförbunds framställning inrättas.

Centralförbundet föreslog att distriktssotningssystemet ersätts med tillstånd på landskapsnivå. När det gäller ett tillståndssystem beslutar landskapet om sotningsföretagens antal och verksamhetsområden. I varje verksamhetsområde kan flera företagare vara verksamma, dock så en företagare beviljas tillstånd att vara verksam i högst två verksamhetsområden. Om det i en region finns endast en enda aktör fattar landskapet beslut om priserna.

Som motivering för ett tillståndssystem på landskapsnivå fördes det i yttrandena fram att tjänsterna fortsättningsvis finns nära kunderna, regionernas olikheter beaktas och tillgången på sotningstjänster till ett skäligt pris garanteras även i glesbygden. I yttrandena fördes fram att ett tillståndssystem förhindrar att sotningsverksamheten koncentreras hos stora företag och i tätorterna, garanterar att nästan alla sotningsobjekt blir sotade, tryggar sotningsföretagens arbeten och förhindrar grå ekonomi. Tillståndssystemet ansågs även garantera att företagen ordnar läroavtalsutbildning, vilket resulterar i att det även i fortsättningen kommer in nya arbetstagare i branschen.

I yttrandena motiverades ett bevarande av distriktssotningssystemet med att systemet har varit fungerande och ett förmånligt sätt att producera sotningstjänster. Distriktssotningen och prisregleringen ansågs garantera sakkunniga och högklassiga sotningstjänster också i glesbygden,

och därför bibehålls brandsäkerheten på en god nivå. I yttrandena konstaterades också att fastigheterna har varit nöjda med tjänsterna och att sotningen har skötts i tid. Det väsentliga i det nuvarande systemet ansågs vara att räddningsverket i sista hand svarar för tillgången på och kvaliteten på sotningstjänster.

Enligt de remissinstanser som understödde ett bevarande av distriktssotningssystemet eller en övergång till ett tillståndssystem har sotning utförts i mindre utsträckning och sotningsintervallerna har blivit längre i sådana regioner där man har övergått till fritt utbud av sotningstjänster, eftersom fastigheterna inte har beställt sotning. Enligt remissinstanserna har sotarna i de regioner som övergått till fritt utbud inte heller längre meddelat fel som de observerat vid sotningen till räddningsverket, och räddningsverken har inte övervakat fastigheterna på samma sätt som tidigare.

I fråga om de bestämmelser som gäller sotningsföretagen var responsen i yttrandena tudelad. I yttrandena understöddes på bred front ett förslag om att det inte ska föreskrivas andra krav för sotningsföretag än att de som arbetar med sotningsarbete ska ha yrkesexamen. En del av aktörerna i sotningsbranschen och de privatpersoner som yttrade sig anförde dock att en sotningsföretagare (arbetsgivarföretagare) ska ha specialyrkesexamen för sotarmästare för att man ska kunna garantera att företagets verksamhet är tillräckligt yrkeskunnig. Fastän det inte ansågs att noggrannare bestämmelser om företagsverksamheten var nödvändiga, framhöll många remissinstanser vikten av tillsyn över sotningsföretag. I många yttranden anfördes också att sotarna eller sotningsföretagen ska registrera sig för att den som beställer sotning vid behov ska kunna kontrollera sotarens kompetens. Det föreslogs även ett personkort som visar sotarens yrkeskvalifikationer eller sotarlistor som förs av räddningsverken.

I många yttranden hänvisades det till reformen av yrkesutbildningen och det ansågs vara viktigt att den beaktas. Framtidens utmaningar ansågs vara hur man ska trygga utbildningen av nya sotare och deras etablering i branschen, när en stor del av sotarna kommer att gå i pension under de närmaste åren och intresset för läroavtalsutbildning har minskat.

Efter remissbehandlingen har bestämmelserna om sotningstjänster behandlats tillsammans med Sotningsbranschens Centralförbund och företrädare för räddningsverken. Saken har diskuterats även med många andra remissinstanser. Vid den fortsatta beredningen har man valt att bevara den grundläggande lösningen oförändrad som i det utkast till proposition som varit på remiss. Det föreslås att de bestämmelser i räddningslagen som gäller ansvaret för ordnande av sotningstjänster och prisregleringen upphävs. Det föreslås inte några nya tillstånds- eller anmälningsförfaranden i stället för dessa, och inte heller andra former av nya myndighetsuppgifter.

I lagen föreslås inte att ett kompetensregister för sotare inrättas. När det gäller att följa upp genomförandet av förändringarna är det dock nödvändigt att ge akt på om det finns behov av ett register och vilka möjligheterna är att genomföra det. Som ett alternativ har föreslagits bl.a. frivillig personcertifiering.

Många remissinstanser framhävde betydelsen av att man vid omställningen följer med på vilket sätt övergången från distriktssotningssystem till fritt utbud av sotningstjänster inverkar på tillgången på och prisutvecklingen för sotningstjänster samt på utförandet av sotning. I yttrandena framhövdes kommunikationens och informationens betydelse och det ansågs vara viktigt att man genom riksomfattande kommunikation satsar på anvisningar och rådgivning för fastigheterna. Även sotarnas behov att få handledning om förändringarna fördes fram i yttrandena. För att främja verkställigheten av reformen och följa upp effekterna av ändringarna kommer inrikesministeriet att tillsätta en uppföljningsgrupp.

I yttrandena gjordes många kommentarer om detaljer i förslaget. De föreslagna sotningsintervallerna ansågs i de flesta yttrandena vara otydliga och för tvetydiga. Fastän det ansågs vara motiverat att öka prövningen och binda sotningsintervallen vid den faktiska användningen av eldstaden i stället för sättet att använda en byggnad, ifrågasattes det om fastigheter har förutsättningar att bedöma den behövliga sotningsintervallen.

De flesta remissinstanserna anförde att sotarens skyldighet att till räddningsverket anmäla sådana fel som observerats i eldstaden eller rökkanalen och som orsakar brandrisk ska kvarstå i lagen. Detta ansågs vara viktigt, eftersom man i fastigheterna inte nödvändigtvis förstår betydelsen av att rätta till felen.

Utifrån responsen i yttrandena har kraven ändrats och förtydligats. Vad gäller sotningsintervallerna, sotningen och de felanmälningar som skickas till räddningsmyndigheten bibehålls bestämmelserna i huvudsak som i gällande lagstiftning, så som de flesta remissinstanser anförde.

I yttrandena lades det fram förslag om att det i lagen ska föreskrivas om en mer omfattande kontroll av eldstäder och rökkanalskonstruktioner, och att sotarens uppgifter även ska omfatta andra kontroll- och tillsynsåtgärder som gäller brandsäkerheten. Under beredningsarbetet har man dock inte ansett det vara motiverat att utvidga bestämmelserna att gälla kontroller, eftersom detta skulle innebära nya skyldigheter och kostnader för fastigheterna. Det är inte heller motiverat att föreskriva sådana uppgifter för sotningsföretag som innefattar utövning av offentlig makt.

Utlåtande av rådet för bedömning av lagstiftningen

Rådet för bedömning av lagstiftningen gav sitt utlåtande om utkastet till regeringens proposition den 13 april 2018 (VNK/835/32/2017). Rådet ansåg att lagstiftningens nuläge, lagförslaget målsättning och de centrala målgrupperna framgick på ett tillfredsställande sätt av utkastet till proposition. Enligt utlåtandet framgick de huvudsakliga verkningsskanalerna och verkningmekanismerna i fråga om de åtgärder som föreslås av utkastet till proposition, men kvantitativa bedömningar av konsekvenserna lades fram i begränsad utsträckning.

De viktigaste utvecklingsobjekten i utkastet till proposition var följande: den ekonomiska storleksklassen på sotningsverksamheten och de ändringar som föreslås bör beskrivas i större utsträckning, uppgifter och erfarenheter från regioner där man redan tidigare frångått distriktsotning bör utnyttjas i större utsträckning vid bedömningar av konsekvenserna för priserna och för utbudet och efterfrågan på sotningstjänster, samt bedömningarna av reformens konsekvenser i olika regioner bör preciseras.

Utifrån utlåtandet har i avsnitt 3 i propositionen tagits in information om konsekvenserna av sättet att ordna sotningstjänster. Avsnitt 3.4 i propositionen har kompletterats med mer detaljerad information om brandskador.

5 Samband med andra propositioner

I riksdagen behandlas för närvarande regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring och temporär ändring av räddningslagen och till vissa andra lagar (RP 18/2018 rd). I den regeringspropositionen föreslås en ändring av 27, 104, 105 och 106 § i räddningslagen så som också i denna proposition, men ändringarna avses träda i kraft senare, dvs. vid ingången av 2020. Om propositionerna behandlas samtidigt i riksdagen, måste ändringarna vid behov samordnas.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

13 §. *Underhåll av ventilationsanordningar.* I denna proposition föreslås inga ändringar i underhållet och rengöringen av ventilationsanordningar. För tydlighetens skull skiljs rengöring av ventilationen och sotning åt och tas in i separata bestämmelser. Bestämmelser om sotning finns i de nya 13 a och 13 b §.

I 2 mom. ändras i den finska språkdräkten *sisäasiainministeriö* till *sisäministeriö*. I den svenska texten görs en liten språklig ändring.

13 a §. *Sotning i byggnader.* Det föreslås att skyldigheten för en byggnads ägare och innehavare att se till att eldstäder och rökkanaler sotas regelbundet kvarstår oförändrad. Det föreslås att skyldigheten att sota i byggnader kompletteras med en skyldighet att sörja för att eldstäder och rökkanaler hålls i sådant skick att de kan användas på ett säkert sätt. I praktiken innebär detta att eldstäder ska användas i enlighet med bruksanvisningen och att man måste reagera på sådana fel och brister som sotaren observerar och som kan medföra brandrisk. Om det t.ex. vid sotning upptäcks sprickor i en eldstad eller rökkanal, får eldstaden inte användas förrän felet har reparerats. På detta sätt framhävs fastigheternas ansvar för sin egen säkerhet.

I 1 mom. 2 punkten föreskrivs om skyldigheten att se till att eldstäder och rökkanaler sotas regelbundet av en sotare. Med sotare avses en person i enlighet med 63 § som har avlagt yrkesexamen för sotare. En ägare till en byggnad som beställer sotningstjänst förutsätts dock inte separat kontrollera sotarens behörighet. Ägaren till en byggnad kan inte heller bedöma den tekniska kvaliteten på sotningsarbetet, utan till den del är det viktigt att beakta de observationer som anges i sotningsintyget. Bestämmelser om intervallerna mellan sotningarna finns i 13 b §, om sotningen i 60 § och om sotningsintyg i 61 §.

Bestämmelser om skyldigheten att underhålla stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak finns i 1 mom. 3 punkten. I miljöministeriets förordning om säkerhet vid användning av byggnader (1007/2017) och i föreskrifter som föregick den finns bestämmelser om montering av stegar och takutrustning som behövs för sotning.

I räddningslagen finns inga bestämmelser om sotning av gasdrivna eldstäder och deras kanaler. Tidigare har bestämmelser om denna avgränsning funnits i sotningsförordningen.

13 b §. *Intervallerna mellan sotningarna.* Bestämmelserna om sotningsintervaller lyfts upp från sotningsförordningen till lagnivå, vilket gör bestämmelserna tydligare. Behovet av sotning av eldstäder och rökkanaler påverkas förutom av eldstadens konstruktion och det bränsle som används dessutom av hur ofta eldstaden används. Om man har för vana att bränna mycket skräp eller fuktig ved har detta stor betydelse för hur sotig rökkanalen blir. När behovet av sotning bedöms vid t.ex. oljeuppvärmning kan man förlita sig på väletablerad praxis.

För sotning av eldstäder i bostadshus föreskrivs fortfarande intervaller. I byggnader som används för stadigvarande boende ska sotning utföras minst en gång om året, och i byggnader som används som fritidsbostäder med minst tre års mellanrum. Indelningen i stadigvarande boende och fritidsboende betyder inte här ett sådant användningsändamål för en byggnad som gäller byggreglering utan hur mycket de boende vistas i bostäderna. Allt fler fritidsbostäder motsvarar i fråga om sina egenskaper och sin utrustning en bostad för åretruntboende, och det har blivit allt vanligare att flytta till fritidsbostäderna. Det är möjligt att även bo permanent i sin fritidsbostad, fastän byggnadens användningsändamål inte ändras.

För att en eldstad eller rökkanal som stått oanvänd ska få tas i bruk krävs sotning. I detta fall ska tyngdpunkten i sotningsarbetet ligga på kontrollen av eldstadens och rökkanalens skick för att ibruktagandet av dem inte ska äventyra byggnadens brandsäkerhet.

27 §. *Det lokala räddningsväsendets och räddningsverkets uppgifter.* Det föreslås att 1 mom. ändras så att skyldigheten för det lokala räddningsväsendet att sörja för att sotningstjänster ordnas på ett behörigt sätt i dess område slopas. Enligt förslaget ska det inte längre föreskrivas om ordnande av sotningstjänster i lagen, utan byggnadens ägare eller innehavare skaffar de behövliga sotningstjänsterna hos den sotare som han eller hon väljer.

59 §. *Hur sotning ska ordnas.* Det föreslås att paragrafen upphävs. Enligt förslaget ska det inte längre föreskrivas om ordnande av sotning. Det föreslås att det lokala räddningsväsendets ansvar att ordna sotningstjänster enligt gällande 27 § 1 mom. ska slopas, vilket innebär att även bestämmelserna om sättet att ordna sotningstjänster upphävs. Enligt förslaget kan det lokala räddningsväsendet inte producera sotningstjänster som eget arbete eller komma överens om att skaffa sotningstjänster hos andra tjänsteproducenter, dvs. distriktssotare.

Den lokala prisregleringen i fråga om sotningstjänster slopas. Prisregleringen har gällt distriktssotning och sådana sotningstjänster som räddningsverket har producerat som eget arbete. I fortsättningen prissätter sotningsföretagen sina tjänster själva på samma sätt som hittills i det system som grundar sig på ett fritt utbud av sotningstjänster. Prissättningen påverkas av sotningen enligt 60 §, men det föreskrivs inte om grunderna för hur avgiften bestäms.

Enligt nuvarande 59 § 4 mom. kan räddningsverket dock tillåta att ett enskilt objekt sotas av någon annan än en sotare. Det finns inte längre behov av ett tillståndsförfarande för sotning på egen hand, eftersom byggnadens ägare och innehavare får låta en yrkeskunnig sotare utföra sotningen.

60 §. *Sotningen.* Det föreskrivs om sotningen på samma sätt som för närvarande, men bestämmelserna förtydligas genom att sotningsförordningens bestämmelser lyfts upp på lagnivå.

Det är nödvändigt att i detalj föreskriva om sotningen för att kunden ska kunna veta vilka åtgärder som ingår i lagstadgad sotning, och vid behov kan man bedöma om det utförda arbetet motsvarade den beställda tjänsten. När det bestäms vad sotningen åtminstone ska omfatta inverkar detta även på grunderna för att bestämma avgiften för sotningen. Dessutom är de krav som ställs på en sotares kompetens i den utbildning som leder till examen bundna till sotningen och till den kvalitet som krävs av arbetet.

Utöver rengöring av eldstäder och rökkanaler ingår i sotningsarbetet kontroll av eldstädernas och rökkanalernas skick av brandsäkerhetsskäl. Det föreslås att det preciseras vad kontrollen omfattar så att den tydligare ska gälla även bedömning av tillräckliga skyddsavstånd och kontroll av sotningsluckornas skick.

Med kontroll avses här observation av eldstadens och rökkanalens skick. I regel förutsätter kontrollen inte att sotaren skaffar specialredskap. Fastän sotare i allt större utsträckning använder t.ex. värmekameror föreskrivs det dock inte att användningen av dem är obligatorisk. Vid kontroll som utförs av en sotare ingår t.ex. inte rökprov eller mätning av värmeläckage, utan de räknas som tilläggsarbeten som sotaren vid behov separat kommer överens om med kunden.

Enligt det föreslagna 3 mom. ska god sotningssed iaktas vid sotningsarbetet. I de nuvarande avtalen om distriktssotning förutsätts att Sotningsbranschens Centralförbunds anvisningar för sotningsarbete iaktas. Anvisningarna är numera praxis och de finns tillgängliga på webbsi-

dorna. I anvisningarna finns krav på sotningsarbetets kvalitet och arbetsmetoder, och de kan anses definiera vad som i praktiken avses med god sotningssed.

61 §. Sotningsintyg. Det föreslås på samma sätt som för närvarande bestämmelser om sotarens skyldighet att ge kunden ett intyg över utfört sotningsarbete. De krav som gäller innehållet i ett sotningsintyg lyfts från den gällande sotningsförordningen upp på lagnivå.

I praktiken har sotningsintygen i allmänhet skrivits i form av en räkning, och innehållet i intygen har inte motsvarat syftet med bestämmelserna. I fortsättningen ska sotningsintygen vara mer informativa och kundorienterade. Kunden ska utifrån sotningsintyget kunna veta vilka åtgärder avgiften för sotningsarbetet innefattar och vid behov även kunna försäkra sig om att sotningen motsvarar kraven.

Det ska noggrannare än i gällande bestämmelser föreskrivas att kunden ska underrättas om observationer som gjorts vid kontroll i samband med sotningsarbetet. Sådana fel som observerats och iakttagelser som gjorts vid sotningen och som orsakar brandrisk ska specificeras och beskrivas i sotningsintyget så tydligt att kunden kan vidta behövliga korrigerande åtgärder eller att kunden t.ex. ska förstå att eldstaden eller rökkanalen inte ska användas, om det finns ett sådant fel i den som medför brandrisk.

Byggnadens ägare och innehavare kan genom sotningsintyget vid behov visa den räddningsmyndighet som utövar tillsyn att sotningen har utförts på behörigt sätt. Det är bra att spara sotningsintyget med tanke på följande sotning så att sotaren kan bedöma hur eldstadens eller rökkanalens skick utvecklas.

62 §. Underrättelse till räddningsverket om fel som observerats vid sotningen. Det föreslås att sotningsföretagens skyldighet enligt 62 § i gällande räddningslag att föra förteckning över de objekt som de har sotat upphävs. Det föreskrevs i tiden om sotningsförteckningen för att räddningsverken med hjälp av den skulle kunna övervaka att distriktssotningsavtalen fullgörs. Vissa räddningsverk har använt sotningsförteckningarna vid övervakningen av fastigheter. Kravet på sotningsförteckning lämpar sig dock endast för distriktssotningssystemet. När det gäller ett fritt utbud av sotningstjänster har räddningsverken inte samma uppföljning av ordnandet och genomförandet av sotningstjänster.

I praktiken har sotningsförteckningens betydelse minskat under de senaste åren. Räddningsverken har övervakat fullgörandet av distriktssotningsavtalen och skyldigheten att sota fastigheter på ett allmänt plan i och med att distriktssotarna på begäran eller på basis av sotningsavtal har lämnat in ett sammandrag över utförda sotningar under året till räddningsverken. Sotningsförteckningarna har lämpat sig dåligt för inriktandet av övervakningen av fastigheter.

I propositionen föreslås att det i 62 § i räddningslagen ska föreskrivas att räddningsverket ska underrättas om fel som observerats vid sotningen. För sotaren kvarstår skyldigheten enligt gällande 61 § i räddningslagen att underrätta tillsynsmyndigheten om sådana fel som han eller hon observerat och som äventyrar brandsäkerheten. Underrättelserna ska göras skriftligen, och det beror på räddningsverket om det finns någon form av elektronisk tjänst för detta.

63 §. Behörighet för sotare. Det föreslås att det nuvarande kravet på avlagd yrkesexamen för sotare ska kvarstå. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att sotare har tillräcklig kompetens för att utföra sotningsarbetet på ett högklassigt sätt.

Yrkesexamen för sotare består av delar som gäller sotning av eldstäder och rökkanaler, säkerhetskontroll i fastigheter, rengöring av ventilationssystem samt kundbetjäning och skötsel av sotningsföretag. I regel avläggs yrkesexamen för sotare i form av läroavtalsutbildning, varvid

sotareleven utför sotningsarbeten under handledning och övervakning av en person med sotares behörighet.

Undervisnings- och kulturministeriet bereder en reform av yrkesutbildningen, där strukturen för sotarnas utbildning och examen ändras. Vid reformen sammanslås yrkesexamen för sotare och specialyrkesexamen för sotarmästare med examina inom husteknik och blir ett eget kompetensområde. Examensbenämningarna kommer eventuellt att vara sotare (YE) och sotare (SYE). De nya examensbenämningarna avses träda i kraft den 1 januari 2019. Räddningslagen kommer att ändras på behövligt sätt när beslut om den nya examen och examensbenämningarna har fattats.

Den föreslagna lagen innehåller inte längre det undantag från 2011 som gäller behörigheten för en person som studerar för yrkesexamen att självständigt vara verksam som sotare under sin utbildning. Bestämmelsen är onödig, eftersom arbetsgivaren alltid svarar för det arbete som en läroavtalsstuderande utför samt för arbetsledningen.

93 §. Övervakningsregister. Räddningsverken för ett övervakningsregister för brandsyner och för tillsynen över byggnaders och anordningars användningssäkerhet. I övervakningsregistret får fortfarande föras in sotarnas underrättelser om fel i eldstäder och rökkanaler. Bestämmelser om underrättelse av fel finns i den ändrade 62 §.

Hänvisningen till 61 § i räddningslagen slopas som onödig. Om räddningsmyndigheten i samband med tillsynen behandlar sådana uppgifter om sotning av en fastighet som avses i 61 §, kan de vid behov föras in i övervakningsregistret som sådana protokollsuppgifter gällande brandsyn som avses i 80 § 4 mom. i räddningslagen.

Formuleringen i 1 mom. förtydligas dessutom även till övriga delar.

104 §. Ändringssökande. Vad gäller ändringssökande föreslås att hänvisningen till den bestämmelse i 59 § 3 mom. som ska upphävas stryks i 5 mom. Det lokala räddningsväsendet ska inte längre besluta om den avgift som tas ut för sotning, och därför är bestämmelsen om sökande av ändring i beslut som gäller avgifter onödig. Formuleringen i bestämmelsen ska också förtydligas.

105 §. Vite och hot om tvångsutförande. I paragrafens 1 mom. 3 punkt nämns den nya 13 a §, som i detta sammanhang avser underhåll av eldstad, sotning och underhåll av stegar, samt den nya 13 b §, som avser intervallerna mellan sotningarna.

106 §. Straff. Det föreslås att 1 mom. 13 punkten ändras så att den motsvarar den ändrade bestämmelsen i 61 § 2 mom., enligt vilket kunden i sotningsintyget ska informeras om de fel och brister som observerats vid sotningen.

Det föreslås att 1 mom. 14 punkten ändras så att den motsvarar den ändrade bestämmelsen i 62 §, enligt vilken sotaren ska underrätta räddningsverket om de allvarliga fel som han eller hon har observerat vid sotning av fastigheten.

2 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2019.

I anknytning till lagens ikraftträdande upphävs inrikesministeriets förordning om sotning (539/2005). De närmare bestämmelserna lyfts upp på lagnivå, och detta innebär att det i lagen inte längre ingår ett bemyndigande att utfärda förordning.

I lagen föreslås en övergångsbestämmelse med stöd av vilken sotningsavtal som ingåtts med dem som producerar sotningstjänster (distriktssotare) inom det lokala räddningsväsendet upphör att gälla senast den 30 juni 2019. Bestämmelsen innebär i praktiken en övergångsperiod i de regioner där det fortfarande finns ett gällande distriktssotningsavtal när lagen träder i kraft. I bestämmelsen hänvisas i första hand till den bestämmelse i gällande 59 § som föreslås bli upphävd och som avser ordnandet av sotning, men i bestämmelsen beaktas även motsvarande tidigare bestämmelser om ordnande av sotning som existerade före gällande räddningslag och på basis av vilken sotningsavtal har ingåtts. Övergångsperioden föreslås vara sex månader. Övergångsbestämmelsen innebär för sotare en skälig tid att anpassa sig till den förändrade situationen genom att de organiserar verksamheten i sitt företag. En längre övergångstid är inte motiverad, eftersom alla sotare som berörs av bestämmelsen efter övergångsperioden kan arbeta som sådana sotare med sotarbehörighet som avses i räddningslagen.

Det lokala räddningsväsendets behörighet att besluta om sättet att ordna sotningstjänster och om sotningsavgifterna upphör den 31 december 2018. Efter detta kan det lokala räddningsväsendet inte längre fatta beslut eller ändra besluten i fråga, fastän det i regionen fortfarande finns distriktssotningsavtal som är i kraft med stöd av övergångsbestämmelsen.

I anknytning till ikraftträdandet av lagen föreslås det att vad som i 112 § 3 mom. 25 punkten i gällande räddningslag föreskrivs om sotares behörighet ska gälla fortfarande. Enligt nämnda punkt ska den som med stöd av bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av räddningslagen eller bestämmelser som upphävts före ikraftträdandet eller med dispens från behörighetsvillkoren har utsetts till en tjänst eller uppgift inom räddningsväsendet eller sotningsverksamheten är behörig att vara verksam i tjänster eller uppgifter i motsvarande uppgiftskategori inom räddningsväsendet eller sotningsverksamheten. Genom den föreslagna bestämmelsen beaktas övergångsbestämmelsen i räddningslagen och rättsskyddet för de personer som har varit verksamma som sotare före den 1 november 2000, då det första gången föreskrevs om kravet på yrkesexamen för sotare och om en övergångsbestämmelse i samband med detta krav i lagen om räddningsväsendet (873/2000), och som har fortsatt som sotare med stöd av övergångsbestämmelsen.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

3.1 Inledning

Sotning främjar brandsäkerheten som i sin tur kan anses trygga de i 7 § i grundlagen föreskrivna rättigheterna (rätten till liv och personlig frihet och integritet) liksom även den i 15 § i grundlagen föreskrivna rätten till egendom.

I propositionen föreslås att det lokala räddningsväsendets skyldighet att besluta om ordnandet av sotningstjänster i dess område slopas. Den föreslagna ändringen har praktiska konsekvenser för genomförandet av den i 18 § i grundlagen föreskrivna näringsfriheten och för grundlagens 15 §, som tryggar avtalsförhållandenas varaktighet. Enligt övergångsbestämmelsen i lagförslaget upphör de sotningsavtal som tidigare ingåtts med stöd av lagen att gälla senast sex månader från ikraftträdandet av lagen.

I propositionen föreslås inte att man ska avstå från den sotningsskyldighet som föreskrivs för byggnader, men det föreslås vissa ändringar i innehållet. Sotningsskyldigheten innebär för de aktörer som åläggs skyldigheten en ekonomisk belastning så som nu är fallet, eftersom sotningsarbetet även i fortsättningen utförs av en sotare som har avlagt yrkesexamen. Sotningsskyldigheten kan dock inte betraktas som en betydande begränsning med avseende på det i 15 § i grundlagen föreskrivna egendomsskyddet, fastän utgifterna för sotningen eventuellt stiger i och med den föreslagna lagstiftningen. Dessutom kan det konstateras att sotningen är en sådan

regelbunden underhållsåtgärd för en byggnad som sannolikt även annars skulle ges till en sotare.

3.2 Näringsfriheten

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har i enlighet med lag var och en rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Kravet på koncession som beviljas av en myndighet för utövande av arbete, yrke eller näring innebär en inskränkning i den näringsfrihet som tryggas i 18 § 1 mom. i grundlagen.

Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att grundlagen utgår från att näringsfrihet ska råda men att koncession i undantagsfall kan krävas för näringsverksamhet. En reglering där näringsverksamhet blir beroende av tillstånd måste ske genom lag, och lagen måste också uppfylla övriga allmänna krav på en lag som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna. Inskränkningar i näringsfriheten ska vara exakta och noga avgränsade, och begränsningarnas omfattning och förutsättningarna för dem ska framgå av lagen. När det gäller innehållet har utskottet ansett det viktigt att bestämmelserna om tillståndsvillkor och tillståndets giltighet garanterar en tillräcklig förutsebarhet i myndigheternas verksamhet. Betydelsefullt i detta avseende är bland annat i vilken omfattning myndigheternas befogenheter bygger på bunden prövning eller ändamålsenlighetsprövning. Dessutom ska myndighetens befogenhet att förena tillstånd med villkor grunda sig på exakta bestämmelser i lag (GrUU 69/2014 rd, s. 2; se även t.ex. GrUU 13/2014 rd).

Då det i propositionen föreslås att det lokala räddningsväsendets skyldighet att ordna sotningstjänster i sitt område ska frångås, innebär detta i största delen av landet att det s.k. distriktsotningssystemet slopas. Inom ramen för distriktsotningssystemet har det lokala räddningsväsendet skaffat sotningstjänsterna hos näringsidkare med yrkeskvalifikationer som sotare. I och med den föreslagna lagändringen kommer sotning även framöver att helt och hållet vara marknadsmässig verksamhet som omfattas av fri konkurrens. I detta fall kan vem som helst med sotarbehörighet bedriva sotningsverksamhet.

Det föreskrivs fortsättningsvis om sotares behörighet genom lag. Den som har avlagt yrkesexamen för sotare är behörig som sotare. De föreslagna bestämmelserna kan som helhet betraktade anses främja genomförandet av näringsfriheten genom att den konsessionsplikt som är bunden till distriktsotningssystemet och som i praktiken begränsar tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna slopas. Kravet på behörighet för sotare motiveras med att yrkeskicklig sotning bäst främjar brandsäkerheten, vilken har konsekvenser för i synnerhet tillgodoseendet av de skyddsintressen som nämns i 7 och 15 § i grundlagen.

3.3 Avtalsförhållandenas varaktighet

Enligt förslaget upphör de avtal (distriktsotningsavtal) som sotningsföretag har ingått med det lokala räddningsväsendet att gälla senast sex månader efter ikraftträdandet av lagen. Denna övergångstid gör det möjligt för sotningsföretagen att anpassa sig till de ändrade sotningsbestämmelserna, och det kan anses vara skäligt med beaktande av grundlagsutskottets praxis.

Grundlagsutskottet har flera gånger gjort en bedömning av retroaktiva ingrepp i avtalsförhållanden genom lagstiftning. Enligt vedertagen praxis gäller grundlagsskyddet för egendom också kontinuiteten i avtalsförhållanden, trots att förbudet mot att retroaktivt göra ingrepp i avtalsförhållanden inte är en absolut regel. Skyddet för kontinuiteten i förmögenhetsrättsliga rättshandlingar bottnar i tanken att skydda rättssubjektens berättigade förväntningar i ekonomiska frågor. Grundlagsutskottet har brukat anse att det i skyddet för berättigade förväntningar ingår en rätt att lita på att lagstiftningen om viktiga rättigheter och skyldigheter i avtalsför-

hållandet är bestående och att dessa frågor därför inte kan regleras på ett sätt som urholkar parternas rättsliga ställning i oskälig grad. Det har ansetts att skyddet för berättigade förväntningar och tillitsskyddet accentueras ännu mer när det är fråga om en specialordning som ursprungligen tillkommit genom lag. Bestämmelser som ingriper i skyddet för kontinuiteten i avtalsförhållanden har utskottet bedömt med avseende på de generella villkoren för att få inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna, exempelvis med avseende på ett godtagbart syfte och bestämmelsernas proportionalitet (GrUU 57/2014 rd, s. 2, GrUU 2/2014 rd, s. 2).

Grundlagsutskottet har t.ex. i sitt utlåtande om regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger (GrUU 2/2014 rd, s. 3) bland annat konstaterat att utskottet vid bedömningen av huruvida ett förslag är skäligt har haft som praxis att fästa uppmärksamhet vid om övergångstiden är tillräckligt lång, så att avtalsparterna får möjlighet att anpassa sig till det nya system som införs genom lagändringen. Med hänsyn till att lagstiftaren redan i samband med stiftandet av den gällande lagen syftade till att säkerställa rätten att hålla en ledig dag och till att köpcentren och motsvarande koncentrationer av affärer har haft möjlighet att nå en förhandlingslösning i frågan anser utskottet att den föreslagna övergångstiden på fem månader är tillräcklig.

När det gäller t.ex. besiktningsverksamhet i fråga om fordon har grundlagsutskottet fäst vikt vid det faktum att näringsidkare som har koncession på grundval av den gällande lagen har hunnit investera i utrustning, exempelvis för besiktning av tunga fordon, som inte längre behövs eller som de har liten användning för efter lagändringen. Ätminstone i enskilda fall och på lokal nivå kan detta vara skadligt för lönsamheten och värdet på egendomen enligt grundlagsutskottet. I det rådande läget kan näringsidkaren trots allt inte utgå från att lagstiftningen aldrig ändras, anser utskottet (GrUU 22/2013 rd, s. 4).

Den nu föreslagna övergångsperioden på sex månader motsvarar det som nämns i grundlagsutskottets praxis. Det bör dock beaktas att upphörandet av avtals giltighetstid i förslaget bedömt som en helhet utgör en mer betydande faktor för företagets ställning än beslut om t.ex. öppettiderna för en affär, eftersom det är fråga om bedrivande av affärsverksamhet och investeringar som gjorts i anknytning till affärsverksamheten. Å andra sidan ska de som för närvarande är verksamma som distriktssotare även i fortsättningen vara behöriga att utöva sotaryrket, och det innebär att en längre övergångsperiod än den som föreslås i det avsendet inte kan anses vara motiverad. Även i fråga om modellen för att ordna sotningstjänster har antagandet inte kunnat vara att sotningstjänster alltid ordnas på det lokala planet som ett distriktssotningssystem och att lagstiftningen inte kan ändras.

På basis av det som anges ovan kan den föreslagna lagen enligt regeringens uppfattning stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag
om ändring av räddningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i räddningslagen (379/2011) 59 §,
ändras 13 §, 27 § 1 mom., 60–63 §, 93 § 1 mom., 104 § 5 mom., 105 § 1 mom. 3 punkten
och 106 § 1 mom. 13 och 14 punkten, av dem 93 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1171/2016
och 104 § 5 mom. sådant det lyder i lag 928/2015, samt
fogas till lagen nya 13 a och 13 b § som följer:

13 §

Underhåll av ventilationsanordningar

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att ventilationskanaler och ventilationsanordningar har underhållits och rengjorts så att de inte medför risk för eldsvåda.

Genom förordning av inrikesministeriet får närmare bestämmelser utfärdas om ventilationskanaler och ventilationsanordningar som av brandsäkerhetsskäl ska rengöras regelbundet, om tidpunkten för och intervallerna mellan rengöringarna och om hur rengöringen ska utföras.

13 a §

Sotning i byggnader

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att

- 1) eldstäder och rökkanaler hålls i sådant skick att de kan användas på ett säkert sätt,
- 2) en sotare regelbundet sotar eldstäderna och rökkanalerna,
- 3) stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak hålls i sådant skick att sotningsarbetet kan utföras på ett säkert sätt.

De skyldigheter som anges i 1 mom. gäller inte gasdrivna eldstäder eller deras kanaler.

13 b §

Intervallerna mellan sotningarna

Eldstäder och rökkanaler ska sotas tillräckligt ofta med beaktande av deras användningsgrad och konstruktion samt det bränsle som används. I byggnader som används för stadigvarande boende ska eldstäder och rökkanaler dock sotas med minst ett års mellanrum, och i byggnader som används som fritidsbostäder med minst tre års mellanrum.

Eldstäder och rökkanaler som inte används behöver inte sotas. Eldstäder och rökkanaler som har stått oanvända i tre år ska sotas innan de tas i bruk.

27 §

Det lokala räddningsväsendets och räddningsverkets uppgifter

Det lokala räddningsväsendet ansvarar för räddningsväsendets servicenivå, för att räddningsverkets verksamhet ordnas på behörigt sätt och för andra uppgifter som åläggs det i denna lag.

60 §

Sotningen

Vid sotning ska sotaren rengöra och kontrollera eldstäder och rökkanaler samt tillhörande delar. Vid kontrollen behöver inte specialredskap användas.

Sotningsarbetet omfattar

- 1) förberedande åtgärder,
- 2) sotning av eldstäder och rök-, anslutnings- och förbindelsekanaler samt väsentliga tilläggsanordningar,
- 3) bedömning av eldstädernas och rökkanalernas skick och av tillräckligt säkerhetsavstånd,
- 4) kontroll av sotningsluckornas skick och täthet,
- 5) rengöring av rökspjäll och kontroll av deras funktion,
- 6) avlägsnande av aska och annat avfall som uppstått vid sotning samt en brandsäker placering av askan och avfallet,
- 7) vid behov, öppnande av tilltäppta rökkanaler.

Vid sotningsarbetet ska sotaren iaktta god sotningssed.

61 §

Sotningsintyg

Sotaren ska ge kunden ett intyg över utfört sotningsarbete. Av sotningsintyget ska följande framgå:

- 1) byggnadens adress,
- 2) vem som utfört sotningen,
- 3) tidpunkten för sotningen,
- 4) vidtagna åtgärder,
- 5) observerade fel och brister.

Fel och brister som medför brandrisk ska specificeras så att kunden kan börja vidta behövliga åtgärder.

62 §

Underrättelse till räddningsverket om fel som observerats vid sotningen

Om en sotare i en eldstad eller rökkanal upptäcker sådana allvarliga fel eller brister som när eldstaden används kan medföra brandrisk, ska sotaren skriftligen underrätta räddningsverket om saken.

63 §

Behörighet för sotare

En sotare ska ha avlagt yrkesexamen för sotare.

93 §

Övervakningsregister

För tillsynsuppgiften enligt 78 § i anknytning till säkerheten i byggnader och andra objekt och för inspektion av beredskapen enligt 84 § för räddningsverket ett övervakningsregister. I registret får föras in uppgifter enligt 15, 16, 19, 21, 42, 62 och 90 § som fått för tillsyn. I registret får dessutom föras in uppgifter som avses i 89 § med undantag av uppgifter som avses i 89 § 3 mom. 1 punkten samt uppgift om det yrke som avses i 89 § 2 mom. 2 punkten underpunkt e. I övervakningsregistret får också föras in uppgifter enligt 80 § 4 mom. som antecknats i det protokoll som ska föras vid brandsyn och sådana uppgifter om beredskapsarrangemang som fått vid inspektion av beredskapen enligt 84 §. I övervakningsregistret får föras in externa räddningsplaner som avses i 48 §.

104 §

Ändringssökande

I det lokala räddningsväsendets beslut om servicenivån enligt 29 § och i ett beslut enligt 96 § 2 mom. som gäller storleken på avgifter får ändring sökas på det sätt som anges i kommunallagen.

105 §

Vite och hot om tvångsutförande

Den som

3) åsidosätter skyldigheten enligt 13 § att sköta underhåll och rengöring av ventilationskanaler eller ventilationsanordningar eller skyldigheten enligt 13 a eller 13 b § att se till att eldstäder och rökkanaler underhålls, att sotning utförs eller att stegar, tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning hålls i skick,

kan genom beslut av den lokala räddningsmyndigheten åläggas att inom en viss tid rätta till vad som har gjorts eller försumrats. Beslut i ett ärende som avses i 8 punkten fattas dock av regionförvaltningsverket.

106 §

Straff

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

13) åsidosätter skyldigheten enligt 61 § att i sotningsintyget nämna fel eller brister som observerats i eldstäder och rökkanaler,

14) åsidosätter skyldigheten enligt 62 § att underrätta räddningsverket om allvarliga fel eller brister som observerats i eldstäder och rökkanaler och som medför brandrisk, eller

ska, om inte gärningen ska betraktas som ringa eller om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans, för *räddningsförseelse* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs inrikesministeriets förordning om sotning (539/2005).

Om det lokala räddningsväsendet före ikraftträdandet av denna lag har ordnat sotningen på det sätt som avses i den bestämmelse i 59 § 2 mom. 2 punkten som upphävs eller med stöd av motsvarande tidigare bestämmelser genom att skaffa sotningstjänster av en tjänsteproducent, ska det avtal om produktion av sotningstjänster som ingåtts mellan räddningsverket och tjänsteproducenten upphöra att gälla senast den 30 juni 2019.

Den som med stöd av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag eller bestämmelser som upphävts före ikraftträdandet av denna lag har varit behörig till en tjänst eller uppgift som sotare, är behörig att även efter ikraftträdandet av denna lag vara verksam i uppgifter som kräver yrkesexamen för sotare.

Helsingfors den 9 maj 2018

Statsminister

Juha Sipilä

Inrikesminister Kai Mykkänen

Lag om ändring av räddningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i räddningslagen (379/2011) 59 §,
ändras 13 §, 27 § 1 mom., 60–63 §, 93 § 1 mom., 104 § 5 mom., 105 § 1 mom. 3
punkten och 106 § 1 mom. 13 och 14 punkten, av dem 93 § 1 mom. sådant det lyder i
lag 1171/2016 och 104 § 5 mom. sådant det lyder i lag 928/2015, samt
fogas till lagen nya 13 a och 13 b § som följer:

Gällande lydelse

13 §

Sotning och underhåll av ventilation

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att

1) eldstäder och rökanaler har sotats i enlighet med 59 §,

2) ventilationskanaler och ventilationsanordningar har underhållits och rengjorts så att de inte medför risk för eldsvåda,

3) stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak hålls i sådant skick att sotningsarbetet kan utföras säkert.

Genom förordning av inrikesministeriet får närmare bestämmelser utfärdas om

1) eldstäder och rökanaler som ska sotas regelbundet och om tidpunkten för och intervallerna mellan sotningarna,

2) ventilationskanaler och ventilationsanordningar som av brandsäkerhetsskäl ska rengöras regelbundet, om tidpunkten för och intervallerna mellan rengöringarna och om hur rengöringen ska utföras.

(ny)

Föreslagen lydelse

13 §

Underhåll av ventilationsanordningar

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att *ventilationskanaler och ventilationsanordningar har underhållits och rengjorts så att de inte medför risk för eldsvåda.*

Genom förordning av inrikesministeriet får närmare bestämmelser utfärdas om ventilationskanaler och ventilationsanordningar som av brandsäkerhetsskäl ska rengöras regelbundet, om tidpunkten för och intervallerna mellan rengöringarna och om hur rengöringen ska utföras.

13 a §

Sotning i byggnader

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrange-

Gällande lydelse

(ny)

Det lokala räddningsväsendets och räddningsverkets uppgifter

Det lokala räddningsväsendet ansvarar för räddningsväsendets servicenivå, för att räddningsverkets verksamhet och *sotningstjänster* ordnas på behörigt sätt och för andra uppgifter som åläggs det i denna lag.

59 §

Hur sotning ska ordnas

Det lokala räddningsväsendet beslutar hur sotningstjänsterna ska ordnas i dess område.

Föreslagen lydelse

mang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att

1) eldstäder och rökkanaler hålls i sådant skick att de kan användas på ett säkert sätt,

2) en sotare regelbundet sotar eldstäderna och rökkanalerna,

3) stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak hålls i sådant skick att sotningsarbetet kan utföras på ett säkert sätt.

De skyldigheter som anges i 1 mom. gäller inte gasdrivna eldstäder eller deras kanaler.

13 b §

Intervallerna mellan sotningarna

Eldstäder och rökkanaler ska sotas tillräckligt ofta med beaktande av deras användningsgrad och konstruktion samt det bränsle som används. I byggnader som används för stadigvarande boende ska eldstäder och rökkanaler dock sotas med minst ett års mellanrum, och i byggnader som används som fritidsbostäder med minst tre års mellanrum.

Eldstäder och rökkanaler som inte används behöver inte sotas. Eldstäder och rökkanaler som har stått oanvända i tre år ska sotas innan de tas i bruk.

27 §

Det lokala räddningsväsendets och räddningsverkets uppgifter

Det lokala räddningsväsendet ansvarar för räddningsväsendets servicenivå, för att räddningsverkets verksamhet ordnas på behörigt sätt och för andra uppgifter som åläggs det i denna lag.

59 §

Hur sotning ska ordnas

(upphävs)

Gällande lydelse

Det lokala räddningsväsendet kan i sitt område eller i en del av det

1) producera sotningstjänsterna som räddningsverkets eget arbete,

2) skaffa sotningstjänsterna av en annan tjänsteproducent, eller

3) tillåta att ägaren eller innehavaren av en byggnad ingår avtal om sotning med en tjänsteproducent.

När det lokala räddningsväsendet ordnar sotningstjänsterna på det sätt som avses i 2 mom. 1 eller 2 punkten ska det också bestämma sotningsavgiften.

Den skyldighet att se till att eldstäder och röckanaler har underhållits och rengjorts som i 13 § åläggs ägaren och innehavaren av en byggnad och innehavaren av en lägenhet kan fullgöras endast av en serviceproducent som det lokala räddningsväsendet beslutat om i enlighet med 1 mom. Räddningsverket kan dock tillåta att ett enskilt objekt sotas av någon annan än en sotare.

60 §

Sotningen

Vid sotning rengörs eldstäderna och rökkanalerna och tillhörande delar samt kontrolleras eldstädernas och rökkanalernas skick. Sotaren ska utfärda ett intyg till kunden över utförd sotning.

Närmare bestämmelser om vad som ska ingå i sotningen och om intyget över sotningen får utfärdas genom förordning av inrikesministeriet.

Föreslagen lydelse

60 §

Sotningen

Vid sotning ska sotaren rengöra och kontrollera eldstäder och rökkanaler samt tillhörande delar. Vid kontrollen behöver inte specialredskap användas.

Sotningsarbetet omfattar

1) förberedande åtgärder,

2) sotning av eldstäder och rök-, anslutnings- och förbindelsekanaler samt väsentliga tilläggsanordningar,

3) bedömning av eldstädernas och rökkanalernas skick och av tillräckligt säkerhetsavstånd,

4) kontroll av sotningsluckornas skick och täthet,

5) rengöring av rökspjäll och kontroll av deras funktion,

6) avlägsnande av aska och annat avfall som uppstått vid sotning samt en brandsäker placering av askan och avfallet,

7) vid behov, öppnande av tilltäppta rökkanaler.

Vid sotningsarbetet ska sotaren iaktta god sotningssed.

Gällande lydelse

61 §

Underrättelse om fel

Konstaterar sotaren sådana fel eller brister i eldstäder och rökanaler som kan medföra brandrisk, ska sotaren skriftligen underrätta den som representerar sotningsobjektet och räddningsverket om saken. Också när sotaren konstaterar att stegar, delar av tillträdesvägar på tak eller säkerhetsutrustning på tak är i sådant skick att sotningen inte kan utföras säkert, ska han eller hon skriftligt underrätta den som representerar sotningsobjektet och räddningsverket om saken

62 §

Sotningsförteckning

Den som utövar sotaryrket ska föra förteckning över de objekt som han eller hon har sotat och på begäran avgiftsfritt ge räddningsverket uppgifter ur förteckningen. Uppgifterna ska sparas i tio år efter utförd åtgärd.

63 §

Behörighet för sotare

Av dem som utövar sotaryrket, deras anställda som självständigt utför sotning och sotare i räddningsverkets tjänst krävs yrkesexamen för sotare.

Med avvikelse från 1 mom. är en person som studerar för yrkesexamen för sotare behörig att i tre års tid under utbildningstiden självständigt arbeta som sotare, om han eller hon har avlagt de delar av yrkesexamen för sotare som gäller sotning av eldstäder och rökanaler och kontroll av fastigheters säkerhet. Den som producerar sotningstjänster ska i tillräcklig grad handleda och övervaka självständig sotning som utförs av en person som studerar för yrkesexamen för sotare.

Föreslagen lydelse

61 §

Sotningsintyg

Sotaren ska ge kunden ett intyg över utfört sotningsarbete. Av sotningsintyget ska följande framgå:

- 1) byggnadens adress,*
- 2) vem som utfört sotningen,*
- 3) tidpunkten för sotningen,*
- 4) vidtagna åtgärder,*
- 5) observerade fel och brister.*

Fel och brister som medför brandrisk ska specificeras så att kunden kan börja vidta behövliga åtgärder.

62 §

Underrättelse till räddningsverket om fel som observerats vid sotningen

Om en sotare i en eldstad eller rökanal upptäcker sådana allvarliga fel eller brister som när eldstaden används kan medföra brandrisk, ska sotaren skriftligen underrätta räddningsverket om saken.

63 §

Behörighet för sotare

En sotare ska ha avlagt yrkesexamen för sotare.

Gällande lydelse

93 §

Övervakningsregister

För tillsynsuppgiften enligt 78 § i anslutning till säkerheten i byggnader och andra objekt och för inspektion av beredskapen enligt 84 § får räddningsverket föra ett övervakningsregister. I registret får föras in uppgifter enligt 15, 16, 19, 21, 42, 61, 62 och 90 § som fås för tillsyn. I registret får dessutom föras in uppgifter som avses i 89 § med undantag av uppgifter som avses i 3 mom. 1 punkten underpunkt a och b i den paragrafen samt uppgift om det yrke som avses i 89 § 2 mom. 2 punkten underpunkt e. I övervakningsregistret får också föras in uppgifter enligt 80 § 4 mom. som antecknats i det protokoll som ska föras vid brandsyn och sådana uppgifter om beredskapsarrangemang som fås vid inspektion av beredskapen enligt 84 §. I övervakningsregistret får föras in externa räddningsplaner som avses i 48 §.

104 §

Ändringssökande

I det lokala räddningsväsendets beslut om servicenivån enligt 29 §, ett beslut om sotningsavgift enligt 59 § 3 mom. och ett beslut enligt 96 § 2 mom. som gäller avgifter får ändring sökas på det sätt som anges i kommunallagen (410/2015).

105 §

Vite och hot om tvångsutförande

Den som

3) åsidosätter skyldigheten enligt 13 § att ombesörja sotning samt underhåll och rengöring av ventilationskanaler och ventilation-sanordningar eller att hålla stegar, tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning i skick,

Föreslagen lydelse

93 §

Övervakningsregister

För tillsynsuppgiften enligt 78 § i anknytning till säkerheten i byggnader och andra objekt och för inspektion av beredskapen enligt 84 § för räddningsverket ett övervakningsregister. I registret får föras in uppgifter enligt 15, 16, 19, 21, 42, 62 och 90 § som fås för tillsyn. I registret får dessutom föras in uppgifter som avses i 89 § med undantag av uppgifter som avses i 89 § 3 mom. 1 punkten samt uppgift om det yrke som avses i 89 § 2 mom. 2 punkten underpunkt e. I övervakningsregistret får också föras in uppgifter enligt 80 § 4 mom. som antecknats i det protokoll som ska föras vid brandsyn och sådana uppgifter om beredskapsarrangemang som fås vid inspektion av beredskapen enligt 84 §. I övervakningsregistret får föras in externa räddningsplaner som avses i 48 §.

104 §

Ändringssökande

I det lokala räddningsväsendets beslut om servicenivån enligt 29 § och i ett beslut enligt 96 § 2 mom. som gäller storleken på avgifter får ändring sökas på det sätt som anges i kommunallagen.

105 §

Vite och hot om tvångsutförande

Den som

3) åsidosätter skyldigheten enligt 13 § att sköta underhåll och rengöring av ventilationskanaler eller ventilationsanordningar eller skyldigheten enligt 13 a eller 13 b § att se till att eldstäder och rökkanaler underhålls, att sotning utförs eller att stegar, tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning hålls i

Gällande lydelse

kan genom beslut av den lokala räddningsmyndigheten åläggas att inom en viss tid rätta till vad som har gjorts eller försumrats. Beslut i ett ärende som avses i 8 punkten fattas dock av regionförvaltningsverket.

106 §

Straff

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

13) åsidosätter skyldigheten enligt 61 § att meddela fel eller brister i eldstäder och rökkanaler,

14) åsidosätter skyldigheten enligt 62 § att föra förteckning över de objekt som sotats eller spara uppgifterna om utförd sotning, eller

ska, om inte gärningen ska betraktas som ringa eller om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans, för *räddningsförseelse* dömas till böter.

Föreslagen lydelse

skick,

kan genom beslut av den lokala räddningsmyndigheten åläggas att inom en viss tid rätta till vad som har gjorts eller försumrats. Beslut i ett ärende som avses i 8 punkten fattas dock av regionförvaltningsverket.

106 §

Straff

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

13) åsidosätter skyldigheten enligt 61 § att i *sotningsintyget nämna* fel eller brister som observerats i eldstäder och rökkanaler,

14) åsidosätter skyldigheten enligt 62 § att *underrätta räddningsverket om allvarliga fel eller brister som observerats i eldstäder och rökkanaler och som medför brandrisk*, eller

ska, om inte gärningen ska betraktas som ringa eller om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans, för ***räddningsförseelse*** dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs inrikesministeriets förordning om sotning (539/2005).

Om det lokala räddningsväsendet före ikraftträdandet av denna lag har ordnat sotningen på det sätt som avses i den bestämmelse i 59 § 2 mom. 2 punkten som upphävs eller med stöd av motsvarande tidigare bestämmelser genom att skaffa sotningstjänster av en tjänsteproducent, ska det avtal om produktion av sotningstjänster som ingåtts mellan räddningsverket och tjänsteproducenten upphöra att gälla senast den 30 juni 2019.

Den som med stöd av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag eller bestämmelser som upphävts före ikraftträdandet av denna lag har varit behörig till en tjänst eller uppgift som sotare, är behörig att även efter ikraftträdandet av denna lag vara verksam i uppgifter som kräver yrkesexamen för sotare.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse